

קונטרס

מִיֵּיךְ בְּשִׁיר' עַד רַב

(הַרְבֵּה הַבְּשִׁיר שְׁלִי)

ספורים נפלאים ושיחות קודש
אמרות טהורות ותולדות ימי חיי הרב הקדוש

הרב רבי אהרן זכותו יגן עלינו
רב ואב בית דין דקהלה קדושה מברסלב
בהרב רבי משה ראב"ד בק"ק קארסין זי"ע

מגדולי וחשובי תלמידי רבנו הקדוש
צדיק יסוד עולם אור ישראל וקדושו
רבנו נחמן מברסלב זי"ע

נשמעו לדור אחרון מזקן אנשי שלומנו
הרב החסיד רבי לוי יצחק בענדער זכרנו לברכה

ונדפס זה עתה בספר

שיח שרפי קודש - חלק ד

יוצא לאור לרגל יומא דהולולא - א' מנחם אב
על ידי אגדת 'משך הנחל'
להדפסת והפצת ספרי מוהר"ן מברסלב זי"ע

לזכרון עולם בהיכל ה'

לעדי עד יוחק בספר החסיד המופלא והמופלא במעשיו ומידותיו, הוא הגבר הקים עולה
של הדפסת ספרי רבינו ומסר נפשו כל ימיו להשקות ולהרוות צמאונם של ישראל
מאוצרותיו של רבינו הקדוש הנגמ"ח במחשבה דיבור ומעשה
כתב הדפים והפיץ אלפים ורבבות ספרי קודש מתורת רביה"ק ותלמידיו

אברהם נחמן שמחה

הרה"ח רבי
ב"ד אלעזר **ווייצהנדלר** זצ"ל

מייסד אגודת "משך הנחל" להדפסת והפצת ספרי מוהר"ן מברסלב זצ"ל
נלב"ע ביום כ"ד אדר ב' תשע"ד

ת.נ.צ.ב.ה

נדפס בארץ ישראל על נייר חו"ל שאין בו חשש חילול שבת ח"ו - Printed In E. israel

בתי כנסיות, ישיבות, ספריות, בתי כלא וכדו' המעוניינים לקבל חינם
את ספרי מוהר"ן מברסלב זצ"ל יפנו במכתב בקשה בדואר לכתובת דלהלן.
כמו"כ ניתנת אפשרות להנציח בספרים שמות יקיריהם שיהלכו לעולמם

בדבר פרטים נא לפנות אגודת משך הנחל ת.ד. 5719 ירושלים 91056
טלפון 02-627-3120 פקס 02-626-2579
לתרומות קודש עבור הדפסת ספרי רבינו"ל ניתן להפקיד בבנק הדואר מס' חשבון 7-37621-4

©

copyright

שיח שרפי קודש - תשפ"ו

כל הזכויות שמורות הן על פי דין תורה והן להבדיל עפ"י החוק הבינלאומי, ואנו אוסרים בכל
תוקף כל אופן של הדפסה, צילום והעתקה, תרגום, איכסון במחשב, וכל כיוצא בלי רשות
מפורשת בכתב מהמלבי"ד, ואין הספר נמכר אלא על מנת הנ"ל וכן שלא ייעשה בו שימוש
שלא כדין, ושארית ישראל לא יעשו עולה

הַרְבֵּי רַבִּי אֶהְרֹן, רַב דְּבִרְסָלַב

(רַבִּי אֶהְרֹן דְּעַר רַב)

[ראה גם לעיל חלק א' סימנים ל"א ס"ד ס"ו ר"ג ש"צ תכ"ח תער"ב תרפ"ו; חלק ב' סימנים ס"ח קע"ד ש"ב ש"ג של"ח שנ"ז תקס"ד תקס"ז תקס"ט; חלק ג' סימנים קנ"ח שכ"ט תקי"ז תק"מ תקנ"א תקע"ב תער"ב תתקמ"ה; אודות בנו הרב הירש לייב אב"ד ק"ק ברסלב ראה לקמן סימן רס"א; אודות בנו הרב נחמן ראה להלן בערכו]

סֵדֶר הַיַּחַס

ח

(א) אָבִיו שֶׁל אֲדוֹנֵי אָבִי זְקֵנִי רַבִּי אֶהְרֹן ז"ל, הוּא הַרְבֵּי רַבִּי מֹשֶׁה שְׁהִיָּה

אות כ"ו, ולעיל בחלק ב' מסימן קנ"א והלאה, בדבר הסמיכה שהיתה למוהרנ"ת מרבינו]. דבר זה מלמד אותנו לימוד כללי לגבי ההנהגות והעניינים והעצות והדרכים בעבודת השם הנמצאים אצל אנשי שלומנו, לעומת הנהגות ועניינים ועצות ודרכים בעבודת השם של שאר העולם, שאינם נמנים על אנשי שלומנו, וכמו למשל שהיו צדיקים כאלה אשר היו מתפללים בלחש ולא בקולות, והיו מתמיהים על אנשי שלומנו המתפללים בקול, וכן נמצאים כאלה אשר אינם מתנועעים בעת תפילת שמונה עשרה - הגם שבזוהר הקדוש בפרשת פנחס דף רי"ח ע"ב לא משמע כן, וכן על זה הדרך גם בשאר דברים, הגם שכולם כוונתם רצויה בוודאי לשם שמים באמת, וכמו שהבאנו כזאת בארוכה מ'ליקוטי הלכות' כאן בהערות הקודמות, אבל מכל מקום אנו אנשי שלומנו צריכים לדבר דווקא מרבינו, מהעצות של רבינו ומהספרים הקדושים שלו, ואין לנו מה לדבר מהנהגות ועניינים ודרכים שונים בעבודת השם, כאלה הנמצאים אצל שאר העולם - "מִיר הָאֲבֹן נִישֵׁט וְאִם צוֹ רַעְדֵן פֻּון קִיין אַנְדֶּערֶע, וְאִם אַנְדֶּערֶע הָאֲבֹן גֶּעטאַן דאַרפֿן מִיר נִישֵׁט רַעְדֵן, מִיר דאַרפֿן רַעְדֵן פֻּונגֶעם רַבִּי'ן, פֻּונגֶעם רַבִּינ'ס עֲצוֹת, דָּאס דאַרפֿן מִיר רַעְדֵן!"; כי אפילו אצל רבינו בעצמו היו כאלה תלמידים גדולים, אשר כאמור הנהגתו ודרכו של תלמיד זה לא היתה בשווה עם הנהגתו ודרכו של תלמיד אחר, ובכל זאת ההשארה של רבינו נשארה דווקא אצל מוהרנ"ת, והעסק עם נשמות החיים בעולם הזה מסר רבינו דווקא למוהרנ"ת, העניין שלנו הוא עם מוהרנ"ת, אנו מדברים מספריו הקדושים המלאים בהתחזקות, ואלו הן העצות שלנו. ועיין עוד בערך 'רבי שמואל אייזיק מדאשיב' לקמן סימן שי"ט ובהערה שם. (רל"י).

רַאב־ד' בְּקֶאֱרֶסִין, וְנִסְתַּלַּק וְנִקְבֵּר שָׁם שְׁנַת תִּקְפִּי לְפָרְט קָטָן זָקֵן וְשָׁבַע יָמִים, וְזָכָה לְקָבֵל פָּנָיו שֶׁל הַבֶּעַל שָׁם טוֹב וְז'ל שְׁנֵי פְעָמִים בְּיָמֵי נְעוּרָיו, וְהָיָה אִישׁ צָדִיק וְכָשֶׁר מְאֹד², וְכֵן אֶשְׁתּוֹ וְז'ל הָיְתָה גַם כֵּן אִשָּׁה כְּשֶׁרָה וְצָנוּעָה, כְּנֻשָׁמָה קֶצֶת מְשִׁבְחָהּ מִפִּי רַבְּנֵינוּ וְז'ל:

(ב) שְׁמַעְתִּי מִפִּי אֲדוֹנֵי אָבִי וְז'ל שָׁאֲמַר שְׁרַבִּי מֹשֶׁה הִנֵּל וְאָחִיו רַבִּי אֶבְלִי וְז'ל נִשְׁאָרוּ יְתוּמִים קְטָנִים, וְנִתְרַחֲקוּ מֵאֶרֶץ מוֹלְדָתָם וּמִמְקוֹר מְשִׁפְחָתָם, וְנִתְגַּדְּלוּ אֶצֶל הָרַב הַצָּדִיק הַקָּדוֹשׁ רַבִּי אֶבְלִי מִשְׁדָּה

א. = רב ואב בית דין.

ב. במכתב הרב מטשעהרין להרב משה נחום אב"ד ק"ק קאמינקא (נמצא בכתב יד), רשם הרב ז"ל את כתב יחוסו הנ"ל בשינויים קלים, וז"ל שם: "כאשר אמרו רבותינו ז"ל (נדרים סב.) שרי ליה לצורבא מרבנן לאודועי נפשיה וכו' ע"כ אמרתי להודיע לכבוד תורתו אשר שורש משפחתנו מימי קדם היא כפי הנראה ממחצב אחד, כי כך שמעתי מאדוני אבי זקני הרה"ג וכו' מורנו הרב אהרן ז"ל מבראסליב, שאמר לי שאינו בקי כל כך ביחוס משפחתו, מחמת שאביו הרב הגאון וכו' מורנו הרב רבי משה ז"ל ראב"ד בעיר קארסין נשאר יתום קטן מאביו ומאמו, ועבור זה הרחיק נדוד ממקור משפחתו אשר היתה בפולין גדול ובמדינת קיר"ה, ונתגדל בבית הרה"ג מורנו הרב אבלי ז"ל ראב"ד ב'שדה לבן' אשר היה מאנשי הבעל שם טוב ז"ל כמפורסם, וגם אדוני אבי זקני מורנו הרב משה הנ"ל ראה הבעל שם טוב ז"ל ב' פעמים בימי נעוריו ממש, ורבי אבלי הנ"ל היה שארו וקרובו".

ג. ראה ב'שבחי הבעש"ט' (לכוב תרמה עמ' 12): "מעשה שהיה שנסע [הבעש"ט] ובא לעיר קריבוש, והיה אב בית דין בעיר הנ"ל הרב החסיד רבי אבא שהיה אחר כך אב בית דין בקהילת קודש 'שדה לבן', והיה אצל אב"ד הנ"ל אורח מחותן שלו, והיו מפלפלים על משנה אחת, וכשבא הבעל שם טוב לא יצאו לקראתו, ונכנס ואמר: 'ה' עמכם, במאי עסקתם?', והראו לו משנה אחרת, השיב להם: 'יודע אני שעסקתם במשנה אחרת, אך המשנה הזאת - איך אתם לומדים אותה?', והראה להם במשנה זו קושיא גדולה, ואחר כך אמר להם הפשט של המשנה; ונסע מאיתם לערך פרסה, ועמד לרעות הסוסים בשדה. והתחילו לדבר אחד לאחד: איך למדנו המשנה הזאת? ותיכף שכרו עגלה ורדפו אחריו, ומצאוהו בשדה, ונתעכבו אצלו. ומעת הזאת היה נוסע הרב מורנו אבא ממש בכל חודש להבעל שם טוב על שבת אחת. פעם אחת שבת אצלו, וטעה בתפילת ערבית והתחיל לומר 'אתה חונן', וכשבא לביתו אמר הבעל שם טוב: 'פה קריבושטער רב התפלל 'אתה חונן''; [אגב יצוין כי במהדורה השניה של ספר 'שמות הצדיקים' אשר נדפסה ע"י מוהרנ"ת בשנת תקפ"א, נוסף שמו של רבי אבא זה].

לכן', שהיו קרובים ושוארים. וכן היה ב'שדה לבן' גאון אחר וצדיק גדול, והיה נקרא הרב ר' אהרן 'פשוט', מחמת שלא היה מסכים ללמוד החלוקים בחריפות גדול שנתפשטו בימיהם ביותר, רק היה אוהב ללמוד במתון, בתמימות ובפשיטות, וכשבא הרב הגאון הרב זלמן' ל'שדה לבן' ואמר שם איזה חלוק ודרשה בחריפות ובפלפול גדול, אחר כך היה חוקר ודורש איך למד הרב אהרן הקדוש זה הענין, וכשנודע לו איך שלמד זה הענין בלמודו הפשוט - נתישבו ממילא כל השאלות והקשיות שהיה להגאון הרב זלמן בזה, ונתבטל כל החלוק והפלפול. והיה עושה מופתים גדולים וישועות נפלאות עם למודו הפשוט. וכפי

ד. 'שדה לבן' היתה עיר נאה ויפה, וכשנוסעים מאומאן לקייב עוברים בסמוך לעיר זו. [בעיר זו היה מנזר ומקום טומאה גדול של הנכרים שהיה נקרא בפי היהודים 'שוארץ טמאה' - ('טומאה שחורה'), וכמדומה שעד למקום זה הגיע גאנטע עם חילותיו בפרעות דשנת תקכ"ח]. [אודות 'גאנטע' ימ"ש ראה לעיל בחלק א' סימנים ס"ח ותרס"ד]. (רל"י).

ה. הוא הגאון רבי אברהם משולם זלמן בן הגאון ה'חכם צבי' זצ"ל, ראה אודותיו בארוכה בספר 'מזכרת לגדולי אוסטראה' סימן ס"ד, ושם נוסח מצבתו: "פה נטמן חמודה גנוזה, מזה בן מזה, הנמצא כזה, איש קדוש עובר עלינו, גאון עוזנו מחמד עינינו, קדוש ישראל מלכנו, גדול היה בששך ושם לו ברכת, ה"ה כבוד הרב הגאון הגדול המפורסם מורנו אברהם משולם זלמן בהגאון המפורסם 'חכם צבי' זללה"ה, אשר הדרתו בקהילת אוסטראה והגליל, נפטר ר"ח שבט תקל"ז לפ"ק, ת.נ.צ.ב.ה."

ו. ראה בספר 'מזכרת לגדולי אוסטראה' סימן ס"ד שרבי זלמן הנ"ל השאיר אחריו ברכה ספר 'דברי רב משולם' (הובא לדפוס בקארעץ שנת תקמ"ג), ובו נכתב מה שדרש בערי הגליל בעת נסיעתו לסבוב בערי הקהילות והגליל, ושם בהערה ב': "האב"ד הגליל מעירנו היה נוסע בכל שנה לסבב את כל הקהילות וערי הגליל שלושה חודשים בחורף ושלושה חודשים בקיץ, והבאתי שם מה שכתב הגאון הזה בספרו וכו', וידידי הרב החכם מו"ה צבי הירש קאפשטיין כתב לי אשר אצלו נמצא העתק מפנקס החברה קדישא גמילות חסד של אמת מקהילת קודש 'שדה לבן' עם התקנות שנתקנו בשנת תע"ט, ועוד הוסיפו עליהם בשנת תקל"ב בהסכמת הרב הגאון המפורסם מו"ה אברהם משולם זלמן בהגאון 'חכם צבי', אב"ד ור"מ דק"ק אוסטראה והגליל."

ז. ראה ב'שיחות הר"ן' סימן י"ז: "דע שהגדולים שהיו בדורות שלפנינו, דהיינו הרבנים

הנראה היה השם של אבי אבי ו"ל רבי אהרן - על שם רבי אהרן הנ"ל, כי הוא היה גם בן משארנו וממשפחתנו:

(ג) רבי אבלי אחיו של אבי זקני ו"ל רבי משה הנ"ל נתגדל ב'שדה לבן', ונקרא בשם 'רבי אבלי דעם חזנ'ס', ולא ידעתי הטעם, ואולי היה הוא חתן של ראב"ז ד'שם, והיה איש נכבד מאד. ושם בניו, האחד נקרא ר' מיכל ואסלאנוער, והשני גביר אחד בזיטאמיר ולא נודע לי שמו, והיה לו גם בן בנות, אחת שמה מרים ואחת שמה העלקא, רוב המשפחה מיוצאי חלציו ב'שדה לבן':

(ד) וענין יחוס משפחתנו לא נודע לאבי אבי ו"ל בפרטיות, מחמת הנזכר לעיל שאביו הרב רבי משה נתרחק בקטנותו מארץ מולדתו וממקור משפחתו, אף בכלל נודע לו שהם מגזע הרב הגאון

הגדולים שהיו אז, לא היו יודעים שום כוונות - ואף על פי כן היו יכולים לעשות מופתים רק על ידי לימוד התורה הקדושה, כי על ידי זה כשהיו אומרים איזה דיבור - נתקיים כך; ובליקוטי תנינא סימן ל"ה: "לומדי תורה ראוי להם לידע עתידות וכו'"; ושם בסימן מ"א: "לפעמים השם יתברך עושה מופתים על ידי בעלי הפוסקים, בבחינת (דברי הימים א טז): מופתיו ומשפטי פיהו, שעל ידי 'משפטי פיהו', שפוסק שיהיה כך, נעשה מופת. כי מחמת שנתקבל לבעל פוסק, וכשפוסק באיסור והיתר וכיוצא, מקבלין דעתו, כמו כן כשפוסק באיזה ענין, מקבלין דעתו, ונעשין מופתים על ידו. וזהו בחינת המופתים שמספרין מהגאונים שהיו בדורות שלפנינו".

ח. ראה כת"י הרב מטשעהרין במכתבו הנ"ל (בהערה על סימן ח א): "עוד היה להם ב'שדה לבן' קרוב אחד ממשפחתם, ושמו היה רבי אהרן 'פשוט', והיה גאון גדול ונורא מאוד, ובימיו נתפשטו בעולם מאוד עניין דרשת החילוקים, והוא לא היה מסכים על זה כלל, רק ללמוד בפשטות, על כן היה נקרא רבי אהרן 'פשוט'. וכאשר היה רבי זלמן בן ה'חכם צבי' ב'שדה לבן', והוא היה אז הרב מהגליל, ודרש חילוק נפלא וחרף מאוד, ואחר כך נכנס לבית רבי אהרן 'פשוט' הנ"ל וביקש ממנו לומר לו איך הוא לומד כל השיטה על פי פשוט, ואז נתבטל אצלו לגמרי כל עניין דרשת החילוק. ורבי אהרן הנ"ל היה איש צדיק גדול ונורא, ועשה נפלאות ונוראות בכוח לימוד תורתו הקדוש".

וצדיק נפלא ראב"ד דקהלת קדש בוטשאטש, כפי הנראה שהיה רב ואב בית דין במאה החמישית.

ופעם אחת נחלק עם איזה גדול אודות איזה פרי איך לברך עליה, ואמר שהסימן יהיה שהספימו מן השמים לידעתו הקדושה - שיהיה גדל על קברו הקדוש מין פרי הזה; וכן הנה:

(ה) ועוד נודע לו שהיה מאבותם צדיק אחד קדוש וגאון נפלא, ונקרא בשמו 'רבי ר' אחיעזר', וספרו ממנו ענין נפלא של תחית המתים ממש:

(ו) עוד היה מאבותם "דער גרויסער רבי אברהם יהושע העשיל" - [רבי אברהם יהושע העשיל 'הגדול'] המפרסם שמו בעולם, וכפי הנראה היה הרב הקדוש מאפטא וממען'בוז' נקרא על שמו ז"ל, והוא היה גם כן משארגו, ועוד פיוצא בדברים האלה:

ט. היינו בין שנת ת"א ועד לשנת ת"ק לפ"ק.

י. ראה לקמן בהערה מכת"י הרב מטשעהרין שהוא ר' העשיל מקראקא המכונה 'דער רבי ר' העשיל', שהיה רבם של הש"ך והט"ז ועוד מגדולי פוסקי הדור, וליקוטים מחידושו הנפלאים נדפסו בספר 'חנוכת התורה'.

יא. הוא הרב הקדוש רבי אברהם יהושע העשיל בעל 'האוהב ישראל' מאפטא, נלב"ע ה' ניסן תקפ"ה; וראה לקמן בערך 'רבי לייב מדובראווא' סימן ר"ג (בהערה).

יב. היינו שלהרב רבי אהרן מברסלב נודעו עוד כמה דברים מעין אלה המבוארים כאן בפנים באותיות ד - ו; וראה כת"י הרב מטשעהרין במכתבו הנ"ל בהערה על סימן ח (א): "ואמר לי אדוני אבי זקני מברסלב הנ"ל ששמע מאביו שהם מבני הרה"ג הגדול בבוטשאטש בימי קדם, וסיפר לי ממנו עניין נפלא ונורא. עוד אמר לו שהם מבני הרה"ג הגדול מפורסם מאוד ונקרא שמו 'דער גרויסער רבי רבי אחיעזר', וסיפר לי ממנו עניין נפלא ונורא מעניין תחיית המתים, כעין שהחיו אליהו ואלישע ז"ל. עוד אמר לו שהם מבני הרה"ג הגדול הנקרא שמו 'דער גרויסער רבי רבי אברהם יהושע העשיל', והרה"ק והנורא וכו' מאפטא ז"ל היה גם כן ממשפחתו, וכפי המבואר בספר 'שם הגדולים החדש' (באות א סי' כג ובאות ה סי'

(ז) אָמִי זָקֵנְתִי שָׁרָה אֵשֶׁת הָרַב רַבִּי אֶהְרֶן וְ"ל הִיְתָה אֵשָׁה כְּשָׁרָה וְצִנוּעָה מְאֹד כְּמִפְרָסָם, וְשָׁמָּה שָׁרָה בֵּת הָרַב רַבִּי נִיסָן, וְהוּא הָיָה עֲשִׂיר גְּדוֹל וְנִכְבָּד מְאֹד, וְנִשְׁתַּדָּן עִם גְּדוֹלֵי הַדּוֹר, הֵינּוּ עִם הָרַב הַקָּדוֹשׁ רַבִּי חַיִּים מְקַרְאֶסְנֶע וְ"ל, וְעִם הָרַב הַקָּדוֹשׁ מִחְמַעַלְנִיק וְ"ל, וְעוֹד כְּדוּמָה.

וְשִׁמְעָתִי מִמֶּנָּה שֶׁמְקוֹר מִשְׁפַּחְתָּהּ הָיָה מְאֻסְטְרָא וְאַלִּיק, מִגִּזַּע קָדֶשׁ שֶׁל עֲשִׂירִים וּמֵיחָסִים גְּדוֹלִים, וְהָרַב הַמְּגִיד מִמְּעֻזְרִיטְשׁ וְ"ל הָיָה גַם בֶּן מִשְׁפַּחְתָּהּ, וְכֵן הָרַב הַקָּדוֹשׁ רַבִּי לִיבֶער מִבְּאֶרְדִּיטְשׁוֹב, וְעוֹד כְּמָה וְכְמָה גְּדוֹלִים. וְהָרַב הַקָּדוֹשׁ הָרַב גְּדוֹלָה מְלִינִין וְ"ל הַפְּלִיג מְאֹד בְּשִׁבְחַת מִשְׁפַּחְתָּהּ, וְאָמַר שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ וּמְפִיר בָּהֶם יוֹתֵר מֵעֲשָׂרִים רַבָּנִים גְּדוֹלִים, וְעוֹד כִּיּוֹצֵא בְּדַבָּרִים כָּאֵלֶּה":

[מתוך צוואת הרב מטשעהרין]

סא וס' (ז) היה רבי אברהם יהושע העשיל הנ"ל זה הגאון בעצמו שנקרא עכשיו בפי העולם 'דער רבי ר' העשיל וכו' (הוא ר' העשיל מקראקא זי"ע בעל חנוכת התורה).

יג. מתלמידי מרן הבעל שם טוב, נלב"ע ה' אב שנת תקנ"ג; ראה עוד אודותיו לעיל בחלק א' סימן ח' וסימן י"ב.

יד. מתלמידי מרן הבעל שם טוב, חתן הרב הקדוש בעל ה'תולדות יעקב יוסף', וכן היה גם מחותן רבינו, ראה עוד אודותיו ב'חיי מוהר"ן' סימן קכ"ב, לעיל בחלק א' סימנים שצ"ט ת"א תקל"ז תקס"ח, ועוד.

טו. תלמידו המובהק של מרן הבעל שם טוב, נלב"ע י"ט כסליו תקל"ג.

טז. רבי אליעזר ליבער הגדול מבארדיטשוב, נלב"ע כ"ח מרחשוון תקל"ח.

יז. מתלמידי מרן הבעל שם טוב, נלב"ע כ"ט כסליו תקס"ד; ראה עוד אודותיו ב'שיחות הר"ן' סימן קל"ב, 'חיי מוהר"ן' סימן קכ"ב, לעיל חלק ב' סימנים כ"ט צ"ד צ"ט ק"ח ק"ט, ועוד.

יח. עוד מתוך צוואת הרב: "אל יעלה בדעתכם כי רשמתי קצת יחוס משפחתנו להתפאר ולהתגאה בזה חס ושלו, כי מה אני ומה חיי, כי כיתה כליתה פני בזכרי איך רחוק מעשי ממעשה אבותי הקדושים הנ"ל, ואם רבותינו ז"ל התפללו על זה שלא נבוש מאבותינו -

סדר התקרבותו לרבו ז"ל

ט

(א) הרב רבי אהרן נולד בשנת תקל"ה (כשלוש שנים אחרי לידת רבנו ז"ל) לאביו הרב משה שהיה ראב"ד בקארסין. הוא היה מחשובי אנשי הרב הקדוש הרב רבי אהרן (רבי אורע'לע) טיטווער, ושמש ברבנות באיזו עיר קטנה^י. שם משפחתו גאלדשטיין:

מה נאמר ומה נדבר אנחנו. אך זה בעצמו גם כן קצת ממטרת כוונתי ברשמי זאת, למען ניזכר זאת בכל עת, כי ממקור קודש נחצבנו, ולא יאות לנו לעזוב קדושת דרכי אבותינו ולילך בדרך תועים חס ושלום, כי מה לתבן את הבר, ולעולם יאמר אדם: מתי יגיעו מעשי לידי מעשה אבותי וכו' (ראה תדא"ר כג), וכמו שאמרו רבותינו ז"ל (אבות פ"ב מ"ב): 'שזכות אבותם מסייעתם' וכו', ואמרו חכמינו ז"ל (ב"מ פה): 'לא ימוש מפ"ך וכו', התורה מחזרת על אכסניה שלה, ועלינו החיוב יותר לחזק את ליבנו בהשם יתברך ולהיות בה' מבטחינו, ולהתפלל ולהרבות תחנונים לפני השם יתברך לקרב אותנו לעבודתו יתברך, 'למען יחלצון ידידך, הושיעה ימינך וענגי, אמן כן יהי רצון'.

יט. "רבי אהרן דער רב איז געווען יונגער פונעם רבי'ן מיט דריי יאר, און רבי נתן מיט אכט יאר" - "רבי אהרן הרב היה צעיר מרבינו בשלוש שנים, ומוהרנ"ת [היה צעיר מרבינו] בשמונה שנים". (רל"י).

כ. הוא בנו של הרב הקדוש רבי צבי הירש בן מרן ה'בעל שם טוב' הקדוש; וראה ב'חיי מוהר"ן' סימן תקנ"ג: "הפליג במעלת קדושת הצדיקים שהם נכדי הבעל שם טוב ז"ל, כגון הרב הקדוש רבי אהרן מטייבא ז"ל".

כא. ראה להלן בחלק ה' שנכדו של הרב רבי אהרן הלא הוא הרב מטשעהרין היה בן ונצר למשפחת רבנים וגדולים, אשר כיהנו ברבנות בקהילות שונות דור אחר דור משך חמישה עשר דורות. (רל"י): יצוין כי בספר 'טובות זכרונות' מובא כי הרב רבי אהרן קיבל 'סמיכה לרבנות' מאביו הרב משה קארסניער: "והיה ממלא בכיסא הוראה של אביו ז"ל עוד בחי אביו בקארסין, כי זה הרב ר' אהרן ז"ל אמרו עליו התושבים דעירו בשם בקארסין: 'פה כוח הבן מכוח האב' (שבועות מח.), הגם שגם אביו הרב ר' משה ז"ל היה מפורסם בעירו דשם ללמדן מופלג מאוד וחסיד בקדושה ופרישות ובעבודה הקדושה עד למאוד, ואף על

(ב) בְּהִיּוֹת רִבְנָה הַקְדוֹשׁ כָּכֵן ח"י שְׁנִים^כ לֹא הָיָה יָכוֹל עוֹד לְהִיּוֹת סְמוּךְ עַל שְׁלֶחַן חוֹתְנָה בַּכֶּפֶר אוֹסֵאטִינ^כ, וְאָז יָצָא מֵהַכֶּפֶר וְנִכְנַס לַתּוֹךְ הָעִיר, וְקָבַע דִּירָתוֹ בְּקַהֲלַת מַעְדוּעֲדִיוּקָע^כ, וְכַנּוּדָע שְׁשֻׁם

פי כן זה הרב הר' אהרן בנו היה עולה במדרגה יותר עליונה, הן בלימוד נגלה בפלפול וחריפות גדול, ובפרט בעבודות קדושות בעבודת השם יתברך היו רואין מאיתו מסירת נפש ממש". גם עיין שם שהרב ר' משה היה מקורב יחד עם גיסו (בעלה של אחות אשתו) להרב רבי אהרן טיטווער, והיו נוסעים תמיד אליו בזמנים קבועים, ובנו הרב רבי אהרן היה נוסע ומצטרף אז עמהם.

כב. ראה עוד ב'חיי מוהר"ן סימנים ק"ח - קי"ב: "וכמדומה ששמעתי שהיה אז [כשנישא חותנו בשנית, שבשל כך הוצרך רבינו לצאת מאוסאטין למעדוועדיווקע, עיין שם] בערך שמונה עשרה שנים וכו', אחר כך נכנס למעדוועדיווקע וכו', ושם התחילו כמה אנשים להתקרב אליו, ונילוו אליו אנשים רבים מיום אל יום וכו', עד שהתחילו לנסוע אליו ממקומות רחוקים בערך עשרים פרסאות (כמאתיים קילומטר) וכו'"; וראה עוד לעיל בחלק א' סימן ל"א (בהערה): "רבינו הקדוש נתפרסם כרבי של חסידים כשנכנס לגור בעיר מעדוועדיווקע, והיה אז בן ח"י שנים; ולא בכדי נתפרסם דווקא בשנת 'תק"ן, כי על ידו יהיה גמר תיקון העולם"; ושם בפנים מבואר כי כשדר רבינו במעדוועדיווקע, והיה בן יותר מעשרים, אז התקרבו אליו תלמידיו הגדולים, הלא הם רבי אהרן הרב מברסלב, ורבי יודל, והמגיד מטירהאוויצע, ועוד רבים. כשהיה בן עשרים וכמה שנים היה רבינו כבר כה גדול, עד שהתקרבו אליו כאלו 'גדולים', (וזה היה כמה שנים קודם נסיעתו לארץ ישראל, שנסע בהיותו בשנת העשרים ושש לחייו). (רל"י). [יצוין כי כל זה הוא לפי הדעה שרבינו נולד בשנת תקל"ב].

כג. ראה עוד ב'חיי מוהר"ן סימן ק"ח: "בהיותו יושב בכפר עדיין על שולחן חותנו, התחילו אנשים ממקומות הסמוכים להתקרב אליו, ולפעמים נסעו אליו, והיה מלהיב ליבם מאוד להשם יתברך, ונתקרבו על ידו להשם יתברך, ונעשו אנשים כשרים מאוד עד היום הזה, אשרי להם. אחר כך עדיין היה יושב קצת על שולחן חותנו, אך במשך הזמן קצת לא יצאה חמותו ידי חובתה נגדו, כי בבית חותנו הנ"ל היה לרבינו ז"ל חדר מיוחד בתוך הבית דירה שקורין 'אלקיר' (חדר צדדי קטן), ושם היה יושב ומתבודד ועוסק בעבודתו, ולפרקים היה יוצא לחוץ להתבודד בשדה או ליער וכיוצא; ויהי היום נסע רבינו ז"ל אל העיר, והלכה חמותו והעמידה מיטתה שם, כי רצתה ליקח את החדר בשבילה, ותיכף כשבא רבינו ז"ל לשם ומצא שלקחה ממנו מקום קדושתו - לא היה יכול עוד להיות סמוך על שולחן חותנו, ואז יצא מן הכפר ונכנס לתוך העיר, וקבע דירתו במעדוועדיווקע".

כד. רבינו דר במעדוועדיווקע משנת תק"ן עד חודש אלול שנת תק"ס, שאז נכנס לפתע

במעדוועדיווקע נתיסד הבנין הקדוש של רבנוי, כי שם התחילו כמה אנשים להתקרב לרבנו ז"ל, ונתקרב אליו אז הרבה מקרבים צדיקים.

והנה שם בעיר דרה דודתו של הרב רבי אהרן, שהיתה אשה עשירה בעלת צדקה, והיא החזיקה עד מאד מרבנו, פאחת מהחסידים - (די מומע האט זייער שטארק געהאלטן פון דעם רבי'ן, זי איז גענוען א חסידה ביים רבי'ן), ואף היתה תומכת בו.

וגם הרב רבי אהרן שהיה עני היה מזדמן וכן מפעם לפעם ממקומו למעדוועדיווקע לדודתו הנ"ל, אשר היתה מהנה אותו בצדקה:

(ג) ובשנת תקנ"ג או תקנ"ד, עוד קדם שנסע רבנו ז"ל לארץ ישראל, היה פעם מעשה בעת החרף והכפור הגדול שהרב רבי

לדור בעיר זלאטיפאליע; ראה 'חיי מוהר"ן' סימן קי"ד.

כה. ראה ב'חיי מוהרנ"ת' חלק א' סימן פ"ה: "בוודאי בעת נסיעתי [לקרימנטשאק בשנת תקע"ב אחר הסתלקות רבינו] שעברתי בדרך אצל רוב אנשי שלומנו המקורבים מכבר, כי שם היה עיקר אנשי שלומנו היקרים שישדו הבניין מקדם, בוודאי דיברתי הרבה שם מאמיתת נוראות נפלאותיו".

כו. ראה ב'חיי מוהר"ן' סימן קי"ב: "וישב שם במעדוועדיווקע בהשקט ושלווה קצת, ושם התחילו כמה אנשים להתקרב אליו וכו', כי אנשי דאשיב נתקרב אליו בעת ישיבתו שם; וכל מי שזכה להתקרב אליו נתמלא יראת השם, והיה משיב רבים מעוון, וקירבם להשם יתברך בהתקרבות גדול"; וראה עוד שם סימן רצ"א, ולעיל חלק א' סימן ל"א.

כז. בספר 'טובות זכרונות' מובא כי דודתו זו היתה אחות אימו של הרב רבי אהרן, וכן כי רבינו ז"ל ישב בדירה סמוכה לשם, במרחק שלושה בתים.

כח. וראה בכתי' רבי יצחק אייזיק מבוקרסט (הובא לעיל ח"א סי' כט): "כשירד משולחן חותנו היה בדוחק איזה זמן, ונכנס לדור בעיר מעדוועדיווקע, ושם נתרב לו קצת".

כט. רבינו הקדוש נסע לארץ ישראל בחודש אייר שנת תקנ"ח, ושב ממנה בקיץ תקנ"ט; ראה עוד ב'חיי מוהר"ן' סימן תק"ט: "קודם ארץ ישראל אמר להרב דפה ברסלב וכו', וראה עוד שם סימן שע"ו.

ל. בספר 'טובות זכרונות' מובא כי מעשה זה היה בשלהי חודש טבת: "וערב ראש חודש

אהרן ה'ה נצרך לבוא לעיר לבקר את דודתו באמור"ל, ושלח רבנו ז"ל שליח לבקש מהעשייה הנ"ל שפאשר יבוא רבי אהרן לבקרה, תשלח אותו אליו" - ('אז אייער פלומעניק וועט קומען, זאלט איר אים אריינשיקן צו מיר').

וכשפא רבי אהרן לקהלת קדש מעדוועדיווקע לבקר בבית דודתו הנ"ל, תכף בהפנסו לביתה ספרה ואמרה לו: "דער רבי האט געשיקט דיך רופן" - "רבנו שלח לקרוא לך", ועל כן צותה עליו לאמר: "לך והפנס תכף אצל רבנו!". אמנם רבי אהרן לא היה אז עדין מאנשי רבנו ומחסידיו, והיה אז עטוף וקשור בבגדי החרף, והיה חפץ להתיר ולפשוט את הצעיף ושאר מלבושי החרף, לפוש ולנוח מעט מעמל הדרך ומהכפור הגדול שבחורץ, ועל כן מאן בדבר זה, לילך עתה תכף ומיד, וטען לפניה: "איך בין דאך נאר וואס געקומען, שוין דארף איך גיין? עס איז נאך דא צייט!" - "הרי רק הגעתי זה עתה, וכי תכף צריך אני לילך? יש עוד זמן לילך מאחר יותר!"¹. והנה בתוף שיהם מדברים אם ילך לרבנו

שבט לעת מנחה קודם שקיעת החמה, בא הרב רבי אהרן לבית דודו מנסיעתו מהקור והכפור והקרח מהשלג, מעוטף בבגדי חורף.

לא. בספר 'טובות זכרונות' מובא כי בעלה - דודו של הרב אהרן ז"ל, הוא שביקש באותה עת את הרב רבי אהרן על ידי מכתב שיבוא למעדוועדיווקע לכמה ימים על עסק איזה דין תורה בין שני סוחרים בעלי בתים, "מחמת שהיה דודו הנ"ל יודע שהרב רבי אהרן חכם גדול שיוכל לפשר בין הבעלי דין את הדין תורה, שיהיו מפיקים רצון מהפשר שלו", ועל כן נסע הרב רבי אהרן ז"ל לשם.

לב. בספר 'טובות זכרונות' מובא כי "דודתו היתה מתפארת בפני שכנותיה שיבוא בן אחותה רב גדול אצלה, הגם שהוא עוד רך בשנים, אך שמו נודע בסביבותיו כמו רב זקן בשנים וחכם גדול".

לג. כעין זה ראה בדברי חז"ל (ע"ז נח): "אדמקטורך עלך - זיל הדר", וברש"י שם: "בעוד שבגדיך עליך - חזור וכו', ולא תשהה אפילו לנוח מטורח הדרך".

תִּכְף וּמִיד אוֹ יִתְמַהֲמָה עוֹד מַעֵט, הִגִּיעַ עוֹד שְׁלִיחַ מִרְבֵּנוּ, וּבִקֵּשׁ שׁוּב שְׂרָבִי אֶהְרֵן יָבֹא וְיִכְנָס אֵלָיו תִּכְף וּמִיד; וְהָגַם שְׂרָבִי אֶהְרֵן לֹא נִמְנָה עֲדִין כְּאֹמֹר עַל אֲנָשִׁי וְתִלְמִידֵי רַבֵּנוּ, אָמְנָם לֹא יָכוֹל הָיָה עוֹד לְהַשְׁמִיט וּלְדַחוֹת הַדְּבָרִי, וְאִף שְׁלֹא הִסְפִּיק עֲדִין לְהִתְחַמֵּם בְּבֵית דוֹדָתוֹ, יֵצֵא וְהִלֵּךְ תִּכְף מְבֵית דוֹדָתוֹ אֶל עֶבֶר מְקוֹם רַבֵּנוּ ז"ל.

וְהִנֵּה בַּחוּץ שָׂרָר אִז כְּאֹמֹר קָר וּכְפוֹר גָּדוֹל, וְעַל כֵּן כְּאֶשֶׁר בָּא וְנִכְנָס אֶל רַבֵּנוּ ז"ל, וְלֹא פָשַׁט עֲדִין אֶת מְלִבוּשֵׁי הַחֹרֶף, הָיָה זֶה כְּמוֹ שְׁעוֹמֵד בְּאֶמְצַע הַדֶּרֶךְ, וְהָיָה קָר לוֹי"ה, וְעַל כֵּן בְּהִכְנָסוֹ נָשַׁף בִּידָיו וְשִׁפְשָׁף עַצְמוֹ עַל מִנֵּת לְהִתְחַמֵּם; וְרַבֵּנוּ ז"ל רָאָה כָּל זֹאת, וּפָנָה אֵלָיו וְאָמַר לוֹ: "נו, אֵיךְ הָאֵף אִז אֵיךְ וְעַל דִּיר דָּעַר וּוְאֶרְעָמְעֵן!" - "נו, תִּקְנֵנִי שְׂאֲנִי אַחֲמָם אוֹתָךְ!"

(ד) וְרַבֵּנוּ הִחֵל לְדַבֵּר עִמּוֹ, וְדַבֵּר עִמּוֹ מֵה שְׂדֵכָר, וּבִתְוֹךְ כֵּךְ נִזְדַּמֵּן אִז שְׂרָבִי אֶהְרֵן הִלֵּךְ בְּפַעַם הָרִאשׁוֹנָה יַחַד עִם רַבֵּנוּ לְטָבֵל בְּמִקְוֵה מַיִם, וּכְשִׁיֵּצֵא מִהַמִּקְוֵה נִעְנָה רַבֵּנוּ ז"ל לְאֲנָשִׁי שְׁלוֹמֵנוּ וְאָמַר:

לד. "והגם ששמע מאדמו"ר ז"ל בעיר קארסין, אך מחמת שהיה מקורב להצדיק הגאון הרב רבי אהר'ליע ז"ל, לא היטה דעתו לידע מעבודת רבינו ז"ל; אך כעת, ששלח אחריו רבינו ז"ל - ירא לסרב ולאחר." (טובות וזכרונות).

לה. ראה לשון זה ב"חיי מוהר"ן" סימן פ"ה, וראה עוד להלן בביאור המעשה הנ"ל.

לו. ועיין היטב ב'ליקוטי הלכות' מתנה ד' אות י"ב על הפסוק (בראשית ל לח) "ויצג את המקלות וכו', ויחמנה וכו'", המבואר על פי דברי רבינו בליקוטי קמא סימן כ"א שעיקר החמימות דקדושה נעשית על ידי תנועת השכל (וראה גם ליקוטי קמא סי' קנו), ומובן שם שזהו עניין הטבת המנורה והדלקתה על ידי אהרן הכהן; [זאת בצירוף המבואר בספר 'פרפראות לחכמה' סימן י"ב: "ושמעתי מפי אדוני אבי זקני... וקלסיה רבינו ז"ל", עיין שם], ובספר 'שיחות וסיפורים' אחרי אות מ"ג: "ואמר לפניו את הקושיא והתירוץ, והוטבו דבריו בעיני רבינו ז"ל". וראה עוד לקמן סימן כ"ז (בהערה על התיבות "באחד באב מת אהרן") מעניין הקשר של הרב רבי אהרן לנשמת אהרן הכהן. (מר' אליעזר חשין נ"י).

"אין האב ביי מיר א יונגערמאן, האט ער זיך שוין געטובלט, נאר אז ער וועט זיין מקרב צו מיר - וועט ער זיך שענער טובל'ען!" - "יש אצלי אברהם, הוא טבל יפה, אמנם באשר יתקרב אלי - הרי שיתבל יפה יותר!"

ועוד הרבה מלבד הידוע ומספר פאן ארע אז בין הרב רבי אהרן לבין רבנו ז"ל, ואכן זכה רבי אהרן והתקרב אז מאד לרבנו ז"ל, והיה מראשוני וגדולי מקרביו במעדותיו וקצ"ע:

(ה) והנה מחמת שהרב רבי אהרן היה כאמור מקדם מחשובי בני הנעורים המקרבים להרב הקדוש רבי אהרן מטשאיב, על פן נגרם פירוד מה בין הרב הקדוש הנ"ל לבין רבנו ז"ל, כי הרב הקדוש

לז. ובפעם אחרת מספר רל" באופן אחר, שאמר אז רבינו לאנשי שלומנו: "אודאי טובלט ער זיך גאנץ שוין, נאר אז ער וועט זיין מקרב צו מיר - וועט ער זיך שענער טובל'ען!" - "בוודאי שטובל הוא יפה מאוד, אך כשיהיה מקורב אלי - אזי יטבול יפה יותר!"

לח. "לא היה זה כל כך מהר עד שנתקרב ונשאר לגמרי אצל רבינו ז"ל" - (נישט אזוי גיך איז דאס גענוען). (רל"י).

לט. "וכך אמר לי זקיני הרב (מטשעהרין) נכדו של הרב רבי אהרן, ששמע מפיו כמה פעמים שאמר שאם לא היה בא לעולם הזה רק בשביל לילה זאת [של ההתקרבות] - היה די לו, כי כל הלילה הזה עד סמוך לעלות השחר, ממש לא היה יודע אם הוא בזה העולם הגשמי." (טובות זכרונות).

מ. "והרב רבי אהרן כל ימיו היה נותן שבח והודאה להשם יתברך שנתגלגל בסיבות נפלאות כאלו וזכה לתיקון נפשו שיתקרב לרבנו ז"ל; ממילא נוכל להבין איך אנחנו צריכין להודות לשמו יתברך על זה באלף פעמים 'אשרינו'." (טובות זכרונות). ראה גם במכתב ר"א שטערנהארץ (רינת ציון ד) את המעשה מאמירת התורה 'אנכי' שבליקוטי קמא סימן ד' (הובא לעיל ח"ג סי' תקנא): "ובהתורה הזאת נכללו גם כן גדולי מקורביו שהיו גם כן על חג השבועות הנ"ל (בשנת תקס"א או תקס"ב), היינו הרב רבי שמואל אייזיק והרב רבי יודל והרב רבי אהרן זל"ה, ועליהם רומז אדמו"ר זל"ה מה שנאמר שם (באות ט, עיי"ש): 'ובכל פעם שבאין אל הצדיק ומתוודים וכו'".

הנ"ל לא רצה לסבול זאת, ומחמת כן נזרק מפיו איזה דבור, ויש בזה איזה מעשה שלם^{מא}.

והנה בסמוך להתקרבותו של הרב רבי אהרן לרפנו, נסתלק הרב הקדוש מטיטאייב לעולמו^{מב}, וזאת בעת שרפנו היה דר עדין במעוועדיווקע^{מג}. ובשנת תקס"ח נסע רפנו הקדוש לעיר לעמבערג^{מד},

מא. אמנם אין צריכים לחזור על הדיבור שאמר הצדיק הקדוש הנ"ל, וגם אין ברצוני לספר המעשה הזה ברבים, כי הרב הקדוש רבי אהרן מטיטאייב היה אדם גדול מאוד - ("גר איז געווען זייער א גדול, גר איז געווען זייער גרויס!"). (רל"י).

מב. "ואחר כך כשנסע הרב רבי אהרן לביתו, ואביו ז"ל היה זקן, והיה מקורב להרב הצדיק רבי אהר'לע טיטעווער, והגיע זמן שהיה הרב רבי משה אביו של הרב רבי אהרן ז"ל לנסוע לרבו, והיה דרכו של הרב רבי אהרן ליסע עם אביו, ולא היה לו להרב רבי אהרן חשק ליסע עם אביו, ואביו הבין היטב בבנו רבי אהרן שנשתנה בכל הפרטים בגשמיות ורוחניות מעת בואו מרבינו ז"ל, אך אף על פי כן הפציר לבנו הרב רבי אהרן שיסע גם כן עימו, כי אביו היה בוש לבוא בלעדו, והוכרח לקיים כיבוד אב, ונסע גם כן. וכשבאו לשם, ואביו של הרב רבי אהרן נכנס מקודם להצדיק וקיבל 'שלום' מאיתו כנהוג, ואחר כך נכנס הרב רבי אהרן גם כן לקבל 'שלום', ובעת קבלת 'שלום' אמר הרב הצדיק שהיה זקן מופלא בזה הלשון: 'ואס בין איך ביי דיר אזוי וואלול געווארן?' - ('מדוע נהיית כל כך בזלזול אצלך?'). ענה לו הרב רבי אהרן ז"ל: 'חס ושלום, חס ושלום'. אמר לו הצדיק רבי אהר'לע: 'בפניך ניכר שטעמת איזה טעם חדש וחזק בעבודתו יתברך שמו, ספר לי מהיכן טעמת את כל זה, מסתמא היית אצל איזה מפורסם'. הכלל אמר לו שבמעוועדיווקע היה אצל דודו, ושם יושב נכד הבעל שם טוב, והיה רואה רוח הקודש של רך בשנים כזה על כל פרט ופרט, ויודע מחשבות של הבאים אליו. והרים הצדיק הזה את עצמו מכסאו, ואמר בקול רם: 'זה השיג מעת בואו מארץ ישראל; כי גם מקודם ארץ ישראל היה בעל השגה גדול, אך מעת בואו מארץ הקודש משיג בכל פעם השגות גדולות ביותר, וטוב לחסות בצילו הקדוש!'. והצדיק בירך אותו בברכה זו, שיתחזק את עצמו בכלים טובים, שיוכל לקבל תמיד את האור מאור חדש וקדוש כזה המחדש בטובו סודות נוראות, כי הצדיק הרב אהר'לע ראה פעם אחד את רבינו ז"ל עוד קודם נסיעתו לארץ הקודש; ולימים מועטים נסתלק הצדיק הזה". (טובות זכרונות).

מג. ולא כאשר הביאו כותבי הדורות, כאילו הרב הקדוש רבי אהרן מטיטאייב נסתלק לעולמו כעשר שנים לאחר הסתלקות רבינו. (רל"י); וכן משמע מלשונו של רבינו המובא ב'חיי מוהר"ן' סימן קס"ח: "שעכשיו הרב הנ"ל הוא אוהב נאמן וכו'". (רבי מרדכי יגלניק); וכל זה מוכח גם מלשון מורנו רבי נפתלי בכתובת ידו בהעתקת הנ"ל. (ראה לקמן בהערה בסמוך).

וְשֵׁם בְּלַעַמְבֶּעֶרְגַּ הָיָה רַבֵּנוּ ז"ל נִמְצָא בְּסִפְנָה גְּדוּלָּה, וְהָיָה זָמֵן רַב שֶׁהָיָה שׁוֹכֵב עַל צִידוֹ הָאֶחָד, וְלֹא הָיָה יָכוֹל לְשָׁכַב עַל צִידוֹ הַשֵּׁנִי^מ. וְכֵה סֵפֶר אֶז רַבֵּנוּ: "רַבִּי אוֹרְע'לֶע אִיז גֶּעקומען צו מִיר, אִין עַר הָאט מִיר גֶּעזאגט אַז דָּער מֶלֶךְ הָאט אוֹיף דִּיר גּוֹזֵר גֶּעוֹנֶען אַז דו זאָלסט זײַן אַיפֶּערדֶרײַען" - "רַבִּי אֶהֱרֵן [מְטִיטאַיִיב הַנ"ל] בָּא אֵלַי, וְאָמַר לִי שֶׁהַמֶּלֶךְ [מַלְכוֹ שֶׁל עוֹלָם] גָּזַר עָלַיךְ שְׁתַּתְּהַפֵּךְ [לְצִדְךָ הַשֵּׁנִי]. וּבִשְׁעָה שֶׁסִּפֵּר זֹאת רַבֵּנוּ, וְנוֹדַע הַדְּבָר לַפְּנֵי אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁהָיוּ עִמּוֹ, הִתְפַּלְאוּ מְאֹד עַל כֵּן, וְנִנְעָנָה אֶז רַבֵּנוּ וְאָמַר לָהֶם: "אִיצֻטֵּער זַענען מִיר שׁוִׁין גּוּטֶע פֿרִיִינד" - "כַּעֲת אֲנַחְנוּ כְּכֹר יְדִידִים טוֹבִים", הִינּוּ שֶׁעֲכָשׁוּ, אַחֲרֵי פְּטִירָתוֹ שֶׁל הָרַב הַנ"ל, הוּא אוֹהֵב נֶאֱמָן אֶל רַבֵּנוּ בְּאַהֲבָה גְּדוּלָּה מְאֹד; וְרָאָה עוֹד בְּזוֹה בְּסֵפֶר 'חַיִּי מוֹהֲרֵר'ן' סִימֵן קס"ח^מ:

וְהָיָה שֵׁם עַד יוֹם רֵאשׁוֹן שֶׁל פֶּרֶשֶׁת בִּלְק בֹּאוֹתָהּ שֶׁנָּה. אוֹדוֹת נִסִּיעָה זוֹ רָאָה 'חַיִּי מוֹהֲרֵר'ן' מִסִּימֵן קס"ז וְהִלָּאָה, וְלַעֲלִיל חֶלֶק א' מִסִּימֵן צ"ז וְהִלָּאָה.

מה. רָאָה לַעֲלִיל בַּחֲלֹק א' סִימֵן ק"א: "סִיפֵר רַבִּינוּ ז"ל שֶׁכִּשְׁהִיָּה בִלְעַמְבֶּעֶרְגַּ הָיָה זָמֵן רַב שֶׁהָיָה שׁוֹכֵב עַל צִידוֹ הָאֶחָד מִגּוּדֵל הַכֹּאבִים שֶׁסָּבַל, וּפַעַם נִמְשָׁכוּ כֹּאבָיו וּנְפִיחוֹת גּוֹפוֹ שְׁלוֹשָׁה יָמִים רְצוּפִים בָּהֶם לֹא הָיָה יָכוֹל לְהִסְתַּוֵּב וּלְשָׁכַב עַל צִידוֹ הַשֵּׁנִי; וְאָמַר רַבִּינוּ כִּשְׁסִיפֵר זֹאת: 'אַבְעֵר אֵיךְ הָאֵב דֶּעֲנִסְטִמָּל גָּאָר אַנְדֶּערשׁ גֶּעֲשִׁירִיגן צו הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ!' - 'אוֹלֵם אַז צַעקְתִּי אַחֲרֵת לִגְמָרִי לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ'."

מו. זֶה הַלְשׁוֹן שֵׁם: "כִּשְׁהִיָּה בִלְעַמְבֶּעֶרְגַּ, וְשֵׁם הָיָה בִּסְכָנָה גְּדוּלָּה, כִּי עֵסֶק שֵׁם בְּרַפּוּאוֹת, וְהָיָה זָמֵן רַב שֶׁהָיָה שׁוֹכֵב עַל צִד אֶחָד, וְלֹא הָיָה יָכוֹל לְשָׁכַב עַל צִידוֹ הַשֵּׁנִי; אַחֵר כֵּךְ עָשָׂה הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ עִימוֹ נִיִּסִּים נִפְלָאִים וְנוֹרָאִים, וְהִתְחִיל לְשׁוּב לֵאמֹר קִצַּת, וּפְתָאוּם בִּלְיָה הִתְהַפֵּךְ עַל צִידוֹ הַשֵּׁנִי וּשְׁכַב עָלָיו. וְאָמַר שֶׁהִרְפּוּאָה שֶׁלּוֹ אִינוֹ עַל יְדֵי הַדֹּאקְטֵער, רַק שֶׁבִּלְיָה בֹא אֶחָד וְאָמַר לוֹ שֶׁהִמְלִיכוֹת גָּזַר עָלַיךְ לְשָׁכַב עַל צִד יְמִין, וּשְׁכַב כְּדִרְכּוֹ עַל צִד יְמִין, [אֲשֶׁר זָמֵן רַב לֹא הָיָה יָכוֹל לְשָׁכַב עַל אוֹתוֹ הַצִּד]. וְאוֹתוֹ הָאֶחָד שָׁבָא אֵלָיו בִּלְיָה הוּא הָיָה הָרַב הַחֲסִיד הַמְּפֹרָס מוֹרְנוּ הָרַב רַבִּי אֶהֱרֵן ז"ל מְטִיטַיָּב נִכְד הַבַּעַל שֵׁם טוֹב ז"ל, וְאָמַר רַבִּינוּ ז"ל שֶׁעֲכָשִׁי הָרַב הַנ"ל הוּא אוֹהֵב נֶאֱמָן אֵלָיו בְּאַהֲבָה גְּדוּלָּה מְאֹד". וְרָאָה בְּהַעֲתֵקַת הַנ"ל בְּכִתְיַבַּת יַד מוֹרְנוּ רַבִּי נִפְתָּלִי מִנַּעֲמֵרׁוֹב: "הֵיינו כִּי בַחֲיֵיו שֶׁל מוֹרְנוּ הָרַב אֶהֱרֵן הַנ"ל הָיָה חוֹלֵק עַל רַבִּינוּ נֵרו יֵאִיר כִּמְפֹרָס, אֲבָל עֲכָשִׁי, אַחֵר הִסְתַּלְקוֹתוֹ שֶׁל הָרַב הַנ"ל - הוּא אוֹהֵב נֶאֱמָן מְאֹד לְרַבִּינוּ נֵרו יֵאִיר."

גם הִיָּה אִז מַעֲשֶׂה שְׁאַחַד הַגְּדוֹלִים פָּגַע בְּכְבוֹד הָרַב רַבִּי אֶהְרֹן עַל דְּבַר הַתְּקַרְבוֹתוֹ לְרַבְּנוּ ז"ל, בְּאִמּוֹר לוֹ: "אוֹיֵף אֲזֵא קְלוּגֶער ווי דו וואָלט אײַךְ דאָס נישט גערעכנט" - "על חכם כְּמוֹךָ" לֹא הִיִּיתִי מַשְׁעַר כְּזֹאת; וְנִעֲנֶה לַעֲמָתוֹ הָרַב רַבִּי אֶהְרֹן וְאָמַר לוֹ: "דִּיין קִשְׂיָא אִיז דִּיין תְּרוּץ!" - "קִשְׂיָתְךָ הִיא עֲצָמָה הַתְּרוּץ שְׁלֹךְ!", כְּאוֹמֵר: אִם קִשְׂה לָךְ עַל הַתְּקַרְבוֹתֵי מַחֲמַת שְׁהַנֶּךָ סְבוּר שְׁחָכְם אֲנֹכִי - בְּזֶה בַּעֲצָמוֹ תֵּישֵׁב הַדְּבַר, וְתִבִּין שְׁחִכְמָתִי הִיא שְׁעָמְדָה לִי וְהִבִּיאָה אוֹתִי לְהַתְּקַרֵּב לְרַבְּנוּ הַקְּדוֹשׁ: *

גם תִּבְעֵרַת הַלֵּב בְּעִבּוּדַת ה' שֶׁל רַבִּי אֶהְרֹן וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מְזַשְׁעֵרִין אֵין לְשַׁעַר, וְכֵן שָׁאָר כָּל אַנְשֵׁי כְּמוֹ רַבִּי נִפְתָּלִי ז"ל מְנַעֲמְרוֹב, וְרַבִּי יַחֲיָאל אַחִיו, וְהָרַב רַבִּי אֶהְרֹן ז"ל מְבִרְסָלָב וְכו' וְכו' ... וְשָׂאָר אַנְשֵׁי הָעִבּוּדָה שְׁבִאנְשֵׁי הַנְּאֻמָּנִים; וְאִי אֶפְשָׁר לְהַעֲלוֹת עַל הַפֶּתַח גְּדֹל יָקָר מַעֲלַת כָּל אֶחָד וְעֶצֶם רַבּוּיָם בְּתוֹרָה וּתְפִלָּה עַד עֵת פְּטִירָתָם ז"ל, יִקְצְרוּ הַמּוֹן יְרִיעוֹת לְסִפּוֹר:

[כוכבי אור, אנשי מוהר"ן (א) אות כט]

כְּשִׂיָּצָא רַבְּנוּ הַקְּדוֹשׁ מִזְּלֹאטִיפּאָלִיעַ בְּאִלּוּל תַּקס"ב לְדוֹר בְּבִרְסָלָב, יָצָא

מז. ראה לקמן סימן כ"ח מה שאמר הרב רבי אהרן על עצמו קודם הסתלקותו: "דִּי וועלט זאגט אויף מיר אז איך קען לערנען, מען האלט מיך פאר א קלוגער און אז איך בין נישט קיין נאר" - "העולם אומרים עלי שאני יודע ללמוד, אוחזים אותי לחכם ושאיני טיפש", עיין שם.

עמו גם הרב רבי אהרן^מ; ואחר כך בסמוך התקרב אליו מוהרנ"ת פידוע. והנה בביתו החדש של רבנו עדין לא היו מסדרים כל כך חפצי הבית, והיו חסרים שם אלו דברים, ובאותה עת שהה מוהרנ"ת אצל רבנו, ושלו רבנו בשליחות אל בית הרב רבי אהרן על מנת להביא משם איזה דבר לביתו. כשנכנס מוהרנ"ת לבית רבי אהרן מצאו פשהוא יושב בדבקות עם עינים בוכיות לה' יתברך^מ, ואחר כך כשחזר ונכנס אל רבנו, שאלו רבנו: "וואס מאכט דארטן מיין אהר'לע?" - "מה עושה שם אהר'לע שלי?", והשיב מוהרנ"ת: "ווען איך האב געקומען, האב איך אים געטראפן זיצן מיט פארוויינטע אויגן" - "כאשר באתי, מצאתיו יושב עם עינים בוכיות".

שבת רבנו את רבי אהרן, והמליץ אודותיו את הנאמר ביום הכפורים בשבחו של הכהן הגדול (בתפילת מוסף, סדר העבודה): 'כיושב סתר לחלות פני מלך, מראה כהן' - 'אויף אים זאגט מען דעם 'כיושב סתר לחלות פני מלך, מראה כהן', כלומר שהכהן הגדול, המבחר שבישראל, בעת שנכנס לערוך עבודתו הנשגבה ביום הקדוש והמיוחד בפשנה, במקום המקדש והמיוחד בעולם, בהקריבו את הקטרת, המעלה שפקרנות - הרי מראהו 'כיושב סתר לחלות פני מלך', 'כיושב' דיקא, בכ"ף הדמיון, והינו ש'דומה' הוא בלבד לזה היושב בסתר ומחלה פני מלכו של עולם, אך אינו משתנה אליו:

מח. ראה לעיל חלק א' סימן ס"ו וכאן בסמוך; מעשה זה היה ג"כ בחודש אלול.

מט. ולא היה זאת בעת התפללו אחת מהתפילות הקבועות. (רל"י).

ג. [שיחה זו נמצאת גם לעיל בחלק ב' סימן ס"ח]. רבינו ראה ברוח קדשו את אשר עשה באותה העת הרב רבי אהרן, ועל כן שלח דווקא אז את מוהרנ"ת, כי רצה ללמד את מוהרנ"ת תיכף בתחילת ההתקרבות שאף שהוא גאון גדול ומופלג, עם כל זאת צריכין לילך בתמימות ובפשיטות בדרך זו, לישב יום יום עם עינים בוכיות ולשפוך שיחו לפני ה' יתברך, וכמו הרב

הַרְפָּנוּת בְּבִרְסָלָב

יג

אָבִי אָבִי ז"ל, הוּא הָרַב רַבֵּי אֶהְרֶן ז"ל, נִתְמַנֶּה לְרֹאשׁ ד"א בְּבִרְסָלָב בְּרִצּוֹן
וּבִפְקֻדַּת רַבֵּנוּ ז"ל אוֹר הָאוֹרוֹת וְכו', הוּא רַבֵּנוּ הָרַב רַבֵּי נַחֲמָן זָכָר
צַדִּיק וְקָדוֹשׁ לְבִרְכָּה מְבִרְסָלָב, בַּעַל הַמַּחְבֵּר סֵפֶר 'לְקוּיֵי מוֹהֵר"ן' הַקָּדוֹשׁ
וּשְׁאָר סִפְרִים קְדוּשִׁים הִרְבֵּה כְּמַפְרָסִם; וְרַבֵּנוּ זצ"ל הֵיָה לוֹ הַשְׁתַּדְלוּת
גְּדוֹל בְּעִנְיָן זֶה שֶׁל הַתְּמַנּוּת הַרְפָּנוּת שֶׁל אָבִי אָבִי ז"ל בְּבִרְסָלָב, וַיֵּשׁ
בְּעִנְיָן זֶה כְּמָה סְפוּרִים נִפְלְאִים הִרְבֵּה, וַאֲיֵן כָּאֵן מְקוּמוֹ:

[צוואת הרב מטשעהרין]

רבי אהרן אשר על אף גאונותו המופלגת קיבל מרבינו דרך זו של תמימות ופשיטות, ועל
כן היה יושב בעינים בוכיות ושופך את שיחו לפני קונו, וכמאמרם ז"ל (חגיגה טו:): "אמר
רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: מאי דכתיב (מלאכי ב ז): 'כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה
יבקשו מפיהו, כי מלאך ה' צבאות הוא?' אם דומה הרב למלאך ה' צבאות - יבקשו תורה
מפיהו, ואם לאו - אל יבקשו תורה מפיהו". (רל"י). ועיין בהקדמת 'השתפכות הנפש': "ופעם
אחת אמר שיכולין להכיר באחד אם יש לו התבודדות, היינו כי על ידי זה נתגלה על פניו
בושה ויראה גדולה מהשם יתברך, ולא לחינם מתאר הפייטן את מראה הכהן הגדול בצאתו
מבית קודש הקדשים 'כיושב בסתר לחלות פני מלך, מראה כהן, ומכל זה תבין לנפשך
מעלת המתבודד והיושב בסתר לשפוך ליבו ונפשו כמים נוכח פני השם"; וראה עוד במכתבי
רבי אפרימ'ל קראקובסקי ('עונג שבת') מכתב קצ"ג.

נא. = רב ואב בית דין.

גב. היות שברצון רבינו ז"ל ובפקודתו היה הרב רבי אהרן צריך לכהן ברבנות, וכך גם בנו
הרב הירש לייב אחריו, על כן לא היו יכולים לעסוק כל כך בעסק זה של קירוב אנשים
להשם יתברך, וכמו כן באם היה מוהרנ"ת ז"ל מכהן ברבנות - הרי שבוודאי לא היתה
נשאת לנו השארה מרבינו; ראה בארוכה לעיל בחלק ב' סימן ק"מ ובהערה שם. גם נכדו
של הרב רבי אהרן, הוא הרב מטשעהרין, כמעט ולא עסק בדרך זו של קירוב אנשים ולדבר

יד

(א) בשנת תקס"ב בקיץ, קדם שיצא מזלאטיפאליע לברסלב, ה'ה רבנו באותו הקיץ בכארדיטשוב עם אביו הרבני החסיד הוטיק המפרסם מורנו הרב רבי שמחה ז"ל, ואז ה'ה תקף המחלקת של הזקן הידוע וכו'; ואחר כך כשבא רבנו ז"ל מבארדיטשוב, נסע לטולטשין לשבות שם אצל דודו הרב רבי ברוך ממעז'בוז ז"ל:

(ב) ואז בקש רבנו מדודו הרב רבי ברוך שיבחר למענו מקום מנוחה באיזו עיר מסביבותיו, ואמר לו רבי ברוך שיש לו סמוך לטולטשין עיר ברסלב למענו; וכתב תקף לברסלב שיבואו לטולטשין איזה נכבדים אודות זה. ואכן באו לטולטשין שלשה מעשרי ברסלב ונכבדיה, הלא הם רבי משה הענייע'ס, ומשה חניקע'ס, ורבי מרדכי רוטנהייז; ודבר עמם הרב רבי ברוך ש'ספקו לרבנו סך רענדל אחד מדי שבוע עבור פרנסתו, וסך שלשה רענדל למפרע עבור הוצאות העברת הדירה וכיוצא מהעיר זלאטיפאליע לברסלב, והסכימו לזה:

(ג) אחר כך הלכו הגבירים אל רבנו לקבל פניו, ואמר להם רבנו שאינו מרצה מהנ"ל, ובקש מהם להכפיל ולקבל דוקא שני רענדל לכל שבוע וששה רענדלאף על ההוצאות למפרע, וגם שיהיה באפן שהנכבדים הנ"ל יחייבו את עצמם על כך בכתב. וחרה לנכבדים על זה, פי אף גם

עמהם, זולת המעשה הידוע בתחילת התקרבות רבי ישראל קארדונוער, שהרב דיבר עימו קצת; שכן זו היתה דרכו של הרב, לעסוק בתורה ובעבודת השם בהיותו סגור ומסוגר ונעול בחדרו, וכתב והשאר ספרים רבים ('ער האט א וועלט געשריבן') וראה בארוכה בערכו להלן. (רל"י).

ג. הרב רבי ברוך היה אחיה של מרת פיגא אם רבינו ז"ל, והנהגת רבנותו היתה גם במעז'בוז וגם בטולטשין, והיה לו בית דירה בשני מקומות אלו, ובעת שנכנס רבינו ז"ל לדור בברסלב התגורר הרב רבי ברוך בעיר טולטשין. (רל"י).

הרב רבי ברוך לא קבל סכום כזה, ואמרו לרבנו שהם מסכימים לגמר תקף את הענין בסכום אשר דרש מהם הרב רבי ברוך, אך על בקשתו ודרישתו שלו - מכרחים הם לשאול על כך מאנשי העיר; ואכן הלכו ושאלו, וחזרו עם תשובת אנשי העיר שהם מסכימים לדרישת רבנו:

(ד) גם התנה אז רבנו תנאי עם העשירים הנ"ל שהרב רבי אהרן תלמידו יבוא עמו גם בן לכהן שם כרב ואב בית דין, כי בלא זה אינו יכול להפגס לברסלב; ואמר להם: "איך האב פאנוצט זכות אבות ארויסצונעמען רבי אהרן'ען זאל זיין א רב אין ברסלב" - "השתמשתי בזכות אבותי" כפי להוציא את רבי אהרן (ולחביאו) שיהיה רב בעיר

גד. וראה בחיי מוהר"ן סימן קי"ב שכבר בהיותו במעדועדיווקע נתקבצו אנשי כפרים ליתן לרבנו 'מעמד' של רענדל אחד בכל שבוע.

גה. ראה לעיל סימן ט שרבי אהרן כבר שימש אז כרב בעיירה קטנה. (רל").

גו. ראה ב'שבחי הר"ן' חלק ב' סימן כ"א: "השיב [רבינו]: 'שעכשיו מחמת המוחין דקטנות אני מרוחק מהשם יתברך, אבל עצתי אמונה מחמת אין ברירה מחמת גודל הסכנה, שאנחנו עכשיו בסכנה נוראה ועצומה כזו, השם יתברך יודע שכל ימי חיי עדיין לא הייתי משתמש מעולם בזכות אבות, רק מחמת ההכרח מוכרח אני לבקש מהשם יתברך שיעשה זאת למען זכות זקני רבי ישראל בעל שם טוב ז"ל, וזכות זקנתי אדל, וזכות זקני רבי נחמן מהארידענקא'; ויתר מזה לא הזכיר עוד וכו', וניצלו בשלום מסכנות גדולות ונוראות הללו, והיה זאת בערב שבת קודש, והיה להם שמחה גדולה, ואמר רבינו ז"ל אז 'הודו לה' (תהלים קז) בשמחה גדולה'; וב'חיי מוהר"ן' סימן קי": "אחר כך בערב התפאר [רבינו] שלא השתמש עדיין בזכות אבות, ומה שהיה בארץ ישראל - היה אדרבא, טובה להם", [ולכאורה קשה, כי ב'שבחי הר"ן' הנ"ל מבואר שהשתמש בזכות אבות על מנת להגיע לארץ ישראל. ושם צ"ל שמה שאמר שלא השתמש בזכות אבות - כוונתו שעל אף שביקש כאמור בזכות אבותיו, מכל מקום לא גרע בזה מזכותם השמורה עבורו, אדרבא, היה זה לטובה להם, על דרך שאמרו חז"ל (קידושין ז.) שאדם חשוב יכול לקדש אישה בקבלתו מתנה ממנה, שכן מתקדשת היא בעצם ההנאה שיש לה מכך שאדם כזה קיבל ממנה מתנה, וכפי שנפסק ברמב"ם (אישות פ"ה הכ"ב) וב'שולחן ערוך' (אבה"ע סי' כז ס"ט), וכך הם דברי רבינו ב'שיחות הר"ן' (סי' קג): "אצל מי שאני לוקח ומקבל ממון וכיוצא - אני נותן לו, כי בזה שאני מקבל אני נותן", ומצויין שם כי הוא עניין המבואר ב'סיפורי מעשיות' מעשה י"ג (מז' בעטלערס)

בְּרִסְלָב"ב. נַעֲנוּ הָעֲשִׁירִים וְאָמְרוּ לְרִבְנוּ: "מָעַן רָעַדְט דָּאן דָּאָרְטן אַיַּעַר פֶּעֶטְעַר'ס אַ רֵב!" - "הָרִי מְדַבְּרִים וּמְכִינִים פֶּעַת שָׁם בְּבִרְסָלָב אֶת מַעֲמַד

במעשה של היום השישי, וז"ל: "אחד היה מתפאר שיש לו כוח כזה בידיו, שאצל מי שהוא לוקח ומקבל ממנו - הוא נותן לו; [פירוש: שבזה בעצמו שהוא לוקח ומקבל - בזה הוא נותן, כי קבלתו היא נתינה]", ודו"ק; ועל פי זה יתכן לומר שכן הוא גם בעניינו של הרב רבי אהרן, שכאשר השתמש רבינו בזכות אבותיו על מנת להביאו לברסלב, היה זה באופן הנ"ל, שלא נגרע בזה מזכות אבותיו, כי אם אדרבא, בכך שפעל דבר גדול זה בזכותם, היטיב להם בזה, והבן (מר' אליעזר חשין נ"י)). ויצוין כי בספר 'טובות זכרונות' (עמ' ככד) מביא שבשלושה דברים אמר רבינו ז"ל שהיה משתמש בתפילתו להזכיר זכות אבותיו הקדושים, אך לא מפרט מהו הדבר השלישי, וכן נשמע גם כן מרבי אליהו חיים רויזין ומעוד מזקני אנשי שלומנו ז"ל, שבשלושה דברים הזכיר רבינו זכות אבות. [ובעניין שאמר רבינו כי זכות אבות לא תועיל לעניין החולאת שלו בסוף ימיו - ראה 'חיי מוהר"ן' סימן תקע"ט ו'ביאור הליקוטים' תניאן סימן ה' אות ז' (הובא לעיל ח"ג סי' תרצא); ועל פי האמור לעיל יתכן לומר שעניין זה הוא הדבר השלישי הנ"ל, והיינו שאכן השתמש בזכות אבות - ואעפ"כ לא הועיל לזה]. ראה גם 'עלים לתרופה' במכתב רבינו לאחיו רבי יחיאל צבי מיום ב' פרשת בחוקות: "אהובי אחי נפשי ולבבי, אל תירא ואל תחת מפניהם, רק חזק ואמץ בתורה וביראת ה' כל היום כמדובר בין שנינו, וזכות אבותיך מסייעתך". ועיין בסנהדרין פ"א ע"א: "דרש רב אחא ברבי חנינא: מאי דכתיב (יחזקאל יח ו'): 'אל ההרים לא אכל' - שלא אכל בזכות אבותיו ... וכתיב (שם פסוק ט): 'צדיק הוא חיה יחיה', ופירש רש"י: "אל ההרים לא אכל" - שלא נצטרך לזכות אבותיו, מתוך שהוא חסיד".

נז. ראה עוד להלן בערך הרב מטשעהרין (נכדו של הרב רבי אהרן): "היה פעם שמוהרנ"ת אמר את ה'הלכה' המבוארת בארוכה ב'ליקוטי הלכות' פסח הלכה ט', וציבור אנשי שלומנו שעמדו לפניו אז שם, היתה להם התלהבות נפלאה מה'הלכה' - ('ס'אזי גַעֲשֵׁטאַנען דָּאָרט אַן 'עוֹלָם' מַעֲנִטְשֵׁן, זַיִי הָאָבן גַּעֲהאַט אַ גַּעוואָלְדִיגֶע הַתְּלַהבּוּת פֿון דָּער הֶלְכָּה), והרב מטשעהרין שהיה נוכח שם עמד מרחוק ומהצד, והבחין בו מוהרנ"ת איך שאין בו כל כך התפעלות מה'הלכה', ונענה אליו מוהרנ"ת ואמר לו: 'עַס קַען זַיִין דָּאָס וְאָס דָּער רַבִּי הָאָט גַּעֲזָאָגט עַר הָאָט בִּאָנּוּצט זְכוּת אֲבוֹת אַרִיסָצוֹנְעִמֶען דַּיִן זַיִד'ן קַיִן בְּרִסְלָב - הָאָט עַר גַּעֲמִינְט דִּיך, און דו שְׂטִיטְסט גָּאָר פֿון דָּעֲרוֹוִיטט?!' - "יתכן שזה שרבינו אמר שהשתמש בזכות אבות כדי להוציא את זקנך [הרב רבי אהרן] לעיר ברסלב - התכוין הוא בזה אליך, ואתה עומד בכלל מרחוק?!. ומאז והלאה היטה הרב אזנו עד מאוד לדברי מוהרנ"ת, כידוע מספריו הקדושים, ובפרט מספריו הקרויים 'ליקוטי עצות המשולש'". (רל"י). ראה גם בכתב יד רבי יעקב משה מרגלית מפאלטוסק: "פעם אחת חישב רבינו ז"ל את הדבר הזה, שהביא את רבי אהרן לברסלב, שזה היה אחד מהדברים שהשתמש רבינו ז"ל בזה זכות אבות".

הרבנות עבור אחד הגדולים מאנשי דודכם הרב רבי ברוך ממעז'בוז! י"ח.
נענה כנגדם רבנו ואמר: "דאס איז מיין פעטער'ס פשר'ער רב; איך
ויל מיין פשר'ער רב!" - "זהו הרב הפשר של דודי רבי ברוך; רוצה
אני את הרב הפשר שלי!" י"ט.

(ה) וכלל הדבר, שאף על פי שהרב רבי ברוך ז"ל הוא שהשתדל
כאמור עבור רבנו אצל גבירי העיר ברסלב, ואותו רב
המדבר היה מאנשיו של רבי ברוך - בכל זאת לא הסכים רבנו לכהן
כ'רבי' בברסלב אם לא שהרב רבי אהרן יהיה הרב ואב בית דין דשם;
ולא הועיל לעשירים הנ"ל דבר, ובצעז השם יתברך הביאו יחד עם
רבנו גם את הרב רבי אהרן עם בני ביתו, והושיבוהו על כסא הרבנות
בקהלת קדש ברסלב"א.

ואמר רבנו ז"ל: "ניט נאר אים דארפן מיר דאנקען וואס ער איז ביי
אונז רב, נאר אפילו די פערד וואס האפן אים געפראכט" - "לא

נח. יצוין כי בספר 'עיני ארי' (נדפס בלעמבערג תר"ס) על כ"ב אותיות וי"ג מידות, מובא
בנוסח שער הספר כי הרב רבי יוסף עוזר זצ"ל מגזע שור כיהן כאב"ד בק"ק ברסלב, ומחשבונו
השנים שם משמע כי כיהן ברבנות קהילת קודש ברסלב באותן שנים שקדמו להתמנות
הרב רבי אהרן לאב"ד ק"ק ברסלב; [והיה קדוש מופלג, כמובן מתארו בספר הנ"ל: "הרב
הקדוש", "המקובל הגדול", "מקובל גדול בחכמת קבלה מעשיות"].

נט. עוד ממין העניין לציין כי גם כאשר יצא רבינו מברסלב לדור בעיר אומאן, יצא עימו
יחד הרב רבי אהרן גם כן, וכמבואר מזה לעיל בחלק א' סימן ר"ג אות א', עיין שם.

ס. ומכך שאמר רבינו שהשתמש בזכות אבות לזה, ושלא רצה לכהן בברסלב כ'רבי' אלא
רק אם הרב רבי אהרן יכהן שם ברבנות - יכולים אנו להבין שהרב רבי אהרן היה גדול עד
מאוד! - ('געוואלדיג גרויס!'). (רל"י).

סא. ראה בספר 'טובות זכרונות' סוף עמוד קכ"ד: "ועזר השי"ת, והביאו אותו ואת בני ביתו
לברסלב לישב על כסא הרבנות".

לרבי אהרן בלבד צריכים אנו להודות על שמכּהן אצלנו ברבנות, כי אם
אף לסוסים שהביאווהו^{סב}:

טו

מספרים שעקר ממחיותו הגדולה של הרב רבי אהרן כרב ואב בית
דין, היתה בדיני נזיקין וממונות^{סד}:

טז

רבנו ז"ל אמר על הרב רבי אהרן: "איך האב אים געגעבן א' ברור
המדמה' אין פסקענען שאלות" - "נתתי לו ברור המדמה בפסיקת
שאלות".

ומקבל שהיה זה בשבת חנכה תקס"ה, עת גלה רבנו את המאמר "ויהי
מקץ - זכרון" שבלקוטי קמא סימן נ"ד^{סד}, שבאמירתו אז המשיך

סב. "אזוי גרויס איז רבי אהרן געווען, ס'איז דאך א געוואלד, דער רבי האט זיך משעשע
געווען מיט אים!" - "כל כך גדול היה רבי אהרן, זה הרי נורא, רבינו השתעשע עימו!".
(רל"י). עוד בסגנון דומה לזה ראה בכתב יד רבי יעקב משה מרגלית מפאלטוסק: "פעם
אחת אמר רבינו ז"ל שצריכין לנשק רגבי אדמה של עקבות הסוסים שהביאו לברסלב".

סג. ראה ב'ימי מוהרנ"ת' חלק א' סימן ס"ח אודות חלוקת העזבון כצוואת רבינו על ידי
הרב רבי אהרן; כמו כן ראה עוד שם בסימן ק"י (ולעיל ח"א סי' תכח) בעניין נסיעת מוהרנ"ת
יחד עם הרב רבי אהרן לקיום צוואת רבי יצחק אייזיק חתן רבינו. גם ראה בשו"ת 'נחלת
אבות' להגאון רבי ישראל איסר בעל ה'שער משפט', בחלק 'תקנת עגונות' סימן כ"ב, שכתב
שם תשובה להרב רבי אהרן אודות שאלתו בעניין איזה גט פיטורין שנשלח מבאלטא. מעשה
זה היה בט"ו בשבט תקע"ב, כשנה ומחצה אחרי הסתלקות רבינו, ולמדים אנו משם כי הרב
רבי אהרן היה גם מסדר הגיטין בעירו.

סד. ראה 'חיי מוהר"ן' סימן נ"ט; וב'פרפראות לחכמה' סימן נ"ד (הובא לעיל ח"ג סי' תרי);
"מאמר 'ויהי מקץ' נאמר בשבת חנוכה שנת תקס"ה; ויש כמה וכמה סיפורים נפלאים מעניין
זה המאמר, אך איני בקי בהם כל כך".

רבנו להרב רבי אהרן ונתן לו 'ברור המדמה' בפסיקת שאלות; עין שם בסוף המאמר, מה שבאר שם בדבור המתחיל 'כלל הענין' וכו': "אין אדם דן גזירה שוה מעצמו וכו', לדמות מלתא למלתא מעצמו, אלא אם כן קבלה מרבו וכו'".^{סו}

פי רבנו הקדוש רצה שיהיה רב כזה שיהיה לו ברור המדמה בתכלית^{סא}, וינעם והפיר בגדלת ערכו של הרב רבי אהרן, אשר ליהודי כמותו יכול הוא לתן 'ברור המדמה'^{סב} - ('דער רבי האט גענוואקסט ווער רבי אהרן איז, אז דער איד קען ער געבן א ברור המדמה')^{סג}:

סו. זה הלשון שם: "כלל העניין הוא מה שאמרו רבותינו ז"ל (פסחים סו. נדה יט:): 'אין אדם דן גזירה שווה מעצמו', כי יכול להיות שהוא דן גזירה שווה מעצמו - והוא מכוח המדמה, שמדמה מילתא למילתא כנ"ל (שם בפנים אות ו), עיין שם, על כן אסור לדון גזירה שווה, הינו לדמות מילתא למילתא, מעצמו - אלא אם כן קיבלה מרבו, ורבו מרבו, עד משה רבינו עליו השלום מפי הגבורה (ראה רש"י נדה שם ד"ה 'אין אדם'), כדי להינצל מכוח המדמה, והבן". וראה שם בפנים המאמר באות ו' שכשהחידושים הם על ידי כוח המדמה [שמחזר לשרות "על פי שונה הלכות"], אז הרע שבו יותר מהטוב, והטוב נתבטל, ומזיקים הם לפרנסה, ונבראין רקיעין דשווא, ועל ידם בא רעב לעולם; אבל על ידי חידושי תורה אמיתיים נבראים שמים וארץ, ועל ידי זה באים כל ההשפעות והברכות לעולם; וראה עוד בדברי רבינו בליקוטי תנינא סימן כ"א וב'ספר המידות' ערך 'חידושי דאורייתא' חלק ב' אות ז', מהעניין שחידושי דאורייתא צריכים שמירה. (רל").

סו. "דער רבי האט גענוואלט אזא רב וואס דארטן זאל נישט זיין קיין 'מדמה', דער מדמה זאל נישט זיין אין אים! נישט סתם האט אים דער רבי געגעבן א ברור המדמה, מסתמא האט ער דאך געזעהן ווער ער איז! פארוואס האט דער רבי אזוי גענוואלט אז רבי אהרן זאל זיין דער רב? פארוואס האט ער גענוואלט דאס דאזיגע? ווייל דער רבי האט גענוואקסט ווער רבי אהרן איז, אז דעם איד קען ער געבן א ברור המדמה!" - "רבינו רצה כזה רב ששם לא תהיה בעיה של 'מדמה', שהמדמה (היצה"ר) לא יהיה בו! לא סתם רבינו נתן לו 'בירור המדמה', מסתמא הוא הרי ראה מי הוא! מדוע רבינו כל כך רצה שרבי אהרן יהיה רב? מדוע הוא רצה את הדבר הזה? משום שרבינו ידע מי הוא רבי אהרן, שליהודי הזה יכול הוא לתת בירור המדמה!". (רל").

סז. ואנו יש לנו לדעת שעל ידי שהאדם זוכה לישוב עצמו לפני השם יתברך, בזה הוא זוכה

לישוב הדעת, שהוא הוא היפך המדמה, כמו שמובן משיחות הר"ן סימן רכ"ח, עיין שם מעניין הפלייטיס - מבוהלים ומבולבלים. כמו כן רבינו ציונו לעשות מתורות תפילות (עי' בספר השתפכות הנפש באריכות), היינו שבעת שלומד איזה דבר יבקש מהשם יתברך שיקיים את הדבר שלומד, כי המדמה מניח עצמו על ה'שונה הלכות' (כמבואר בס' נד הנ"ל), אמנם כאשר מבקשים מהשם יתברך שיקיימו את מה שלומדים - אזי אין עוד מקום למדמה, שהרי אני מבקש מהשם יתברך שאקיים את מה שאני לומד. "גם כל העניין של 'מבין דבר מתוך דבר' (ראה חגיגה יד. סנהדרין צג: ועי' ליקוטי קמא ס' קה), זהו הרי בעצם עניין המדמה, שמדמה דבר לדבר - רק שצריך לזה 'בירור'; כך הרי המדמה עושה את העולם אומלל, הוא מדמה מילתא למילתא וזוהו הרי עושה הוא את כל אחד ואחד אומלל, אמנם על ידי שיש 'בירור המדמה' באים לשלימות אמונה, אך אם המדמה אינו מבורר - אזי גם האמונה איננה מבוררת. רבינו הרי מדבר בתורה זו, תורה נ"ד, על כך שנופלים למדמה, ובתורה 'תקעו - תוכחה' (ליקוטי תנינא ס' ח) אומר רבינו שכשזוכה האדם לקרב עצמו לצדיק - זוכה הוא לבירור המדמה! זה הרי נורא! זה הרי נורא!" - "אִינְגַּאנְצֵן דָּאס עֵינֵן פֿון 'מִבִּין דְּבַר מִתּוֹךְ דְּבַר' אִיז דָּאךְ אַן עֵינֵן פֿון 'מִדְמָה', נָאר עַס דָּאךְ זײַן אַ בְּרוּר; אַזײ מאַכט דָּאךְ דְּעַר מִדְמָה אַומגְלִיקלִיךְ דְּעַר וְעוֹלֶט, עַר אִיז מִדְמָה מִלְתָּא מִלְתָּא אֹון עַר מאַכט דָּאךְ יַעֲדֵן אִינְעֵם אַומגְלִיקלִיךְ, דּוּרף בְּרוּר הַמִּדְמָה קוּמט מֵעַן צו שְׁלִמוּת אַמוּנָה, אָבֶער אַז דְּעַר מִדְמָה אִיז נִשְׁט מְבָרַר - אִיז דִּי אַמוּנָה נִשְׁט מְבָרַר. דְּעַר רַבִּי רַעֲדֵט דָּאךְ אִין דְּעַר תּוֹרָה אַז מֵעַן פֿאַלט אַרײַן אִין מִדְמָה, דְּעַר רַבִּי זָאגט אִין תּוֹרָה 'תִּקְעוּ - תּוֹכְחָה' אַז מֵעַן אִיז זּוֹכֶה זײַן מִקָּרֵב זײַן צוּם צַדִּיק - אִיז מֵעַן זּוֹכֶה צו בְּרוּר הַמִּדְמָה! עַס אִיז דָּאךְ אַ גְּעוּוּאָלד! עַס אִיז דָּאךְ אַ גְּעוּוּאָלד! ". וראה עוד ב'כוכבי אור' חלק 'חכמה ובינה' אות ל': "והנה בכל המבואר עד הנה, נראה לפי עניות דעתי לרמז במאמרו הקדוש שלאחר התורה 'אחוי לן מנא' ב'ליקוטי מוהר"ן סימן כ"ה, שצריכין לכנות להיצר הרע שם אחר, שלא לקרותו עוד בשם 'יצר הרע' רק בשם 'כוח המדמה', עיין שם - על פי מה שאמרו חכמינו ז"ל (סוכה נב.): 'שבעה שמות יש לו ליצר הרע וכו'', וידוע ליודעי ח"ן שהם כנגד השבע מידות דסטרא אחרא (ראה זוהר פקודי דף רסג), כי זה לעומת זה עשה אלקים כנגד שבע מידות הנמצאים בהקדושה, כמובן כל זה בספרי אמת (עי' ראשית חכמה שער היראה פ"ג; קה"י ערך 'יצר הרע' (ד), והנה עד הנה לא היה בעולם כי אם הארת השבע מידות האלה, שהשיגו אותם השבעה רועים להמשיכם ולהאירם עלינו, על כן לא היה כנגד זה כי אם שבעה כוחות היצר הרע, שהם בחינת שבעה שמות שיש לו, אבל משבא אדמו"ר ז"ל לעולם, והתחיל להאיר ולהופיע עלינו המידה השמינית שהיא בינה עילאה, שהשיגה בתכלית השלימות שאין שלימות אחריו וכו' - על כן זה לעומת זה גברה ועצמה מאוד גם המידה השמינית של הסטרא אחרא, שהיא בחינת 'מדמה', כי בינה דקדושה הוא בחינת 'מבין דבר מתוך דבר' (עי' זו"ח תשא דף עד.). וזה לעומת זה בינה דסטרא אחרא הוא בחינת מדמה דבר לדבר בשווא והבל"; [וראה עוד לעיל חלק ג' סימן תקצ"ד]. (רל"ו).

סח. ראה ב'חיי מוהר"ן סימן תקכ"א: "אמר: 'כבר נתתי לכם כוח המדמה כשר וטוב, ואתם

יז

מוהרנ"ת צוה על בני ביתו לנהג באופן זה, שפאָשר תזדמן להם איזו שאלה בתוך ביתו, ראשית יראו ויציעו לפניו את השאלה כְּדִי שְׁיִתְּבוֹנֵן בְּדַבְרָם, אַךְ אַחֵר כִּף יִלְכוּ לִשְׁאוֹל אֶת רַבִּי אֶהְרֵן הֶרֶב, וְזֹאת מִחֲמַת שְׂרַבְנוּ אִמֵּר שָׁנָתָן לוֹ בְּרוּר הַמְדָּמָה בְּפִסְקֵת שְׁאוֹלוֹת כִּנ"ל. (רבי לוי יצחק שמעה מרבי אברהם ב"ר נחמן):

רשאים לחדש בו בתורה. ואמר: 'אתם יכולים להשיג בכוח המדמה שלכם מה שאני יכול להשיג בשכל'; ומה שמביא רבי אברהם ב"ר נחמן את העניין של בירור המדמה על מוהרנ"ת בעצמו - זהו כבר עניין נפרד, ראה ב'ביאור הליקוטים' סימן נ"ד אות ו' (הובא לעיל ח"ג סי' תריא): "שמעתי מאבי ששמע ממוהרנ"ת ז"ל שבהמאמר והשגה הזאת פקד וצויה עליו אדמו"ר ז"ל מאז והלאה לחדש בתורתו, ושעל זה סבב בכלל העניין 'אין אדם דן וכו', לדמות מילתא למילתא מעצמו אלא אם כן קיבלה מרבו וכו'". ואמר אז שהמשיך לאנשיו כוח המדמה ברור וזך, ועיקר דבריו היו על מוהרנ"ת ז"ל בעצמו, שהוא שקיבל אז מאיתו בירור המדמה, לחדש ולדמות מילתא למילתא, ובלי טעות והיפך חס ושלום, והוא שיסובב עליו בהכתוב (הושע יב יא) 'ביד הנביאים אדמה' במדמה דקדושה". (רל"ם); וראה עוד לעיל חלק ג' סימן תתקכ"ד. [והדבר מבואר שאף שלמוהרנ"ת היה בוודאי 'בירור המדמה' כאמור, אמנם יתכן שעניין בירור המדמה אצל הרב רבי אהרן היה יותר בפשיטות בענייני פסיקת שאלות, וכפי שמבואר כאן בסימן זה, והיינו שהיה שייך אצלו יותר עניין 'שונה הלכות' המבואר בפנים המאמר, ועל כן אף מוהרנ"ת בעצמו היה שולח את בני ביתו לשאול שאלות בהלכה את רבי אהרן כמבואר כאן, ואילו בירור המדמה שקיבל מוהרנ"ת - זה היה יותר בעניין הפנימי של 'לחדש ולדמות מילתא למילתא בלי טעות והיפך חס ושלום' כדברי ראב"ן, ועל פי זה חידש מוהרנ"ת את ה'הלכות' בספרו 'ליקוטי הלכות' הבנוי על פי 'שולחן ערוך', שזהו המדמה של פנימיות וסוד ה'שונה הלכות', והבן. וראה בעניין זה גם במכתב מוהרנ"ת מיום א' תבוא תר"ג: "אודות מחותנך וכו', לדעתי כשתבוא לברסלב אל תסמוך על הרב שיח' בעצמו, רק תאמר בכבוד ובנחת ותפייסו, ותאמר לו שאתה חפץ שידין אותך בדין תורה וכו', ואם אין הרב רוצה לפסוק בעצמו דין תורה - מסור המשפט לבנו ר' הירש לייב נ"י וכו'"].

סט. כי גם מוהרנ"ת היה בר הכי והיה לו כוח הפסיקה, וכנודע שרבינו צויה עליו פעם לנסוע לחותנו לקהילת קודש מאהלו, לבקש מאיתו שיתן לו רבנות באיזו עיר (כמבואר בימי מוהרנ"ת ח"א סי' ח, ולעיל בח"ב סי' קמ). (רבי מרדכי יגלניק).

בצל רבנו

יח

רבנו אהב את תלמידו הרב רבי אהרן עד מאד כנודע, והפליג אודותיו במעלות ובשבחים גדולים ונוראים, וכה גדולה היתה מעלתו, עד שרבנו יתפאר עמו גם לעתיד לבוא, ופעם אמר אודותיו: "אויף

ע. ראה עוד ב'חיי מוהר"ן סימן שע"ו: "גם אמר להרב דפה ברסלב מורנו הרב אהרן: 'הלא אני אוהב אותך מאוד מאוד, ואני מברכך: הלוואי שתזכה בעולם הבא להבין שיחות חולין שלי'; ושם בסימן תק"ט: 'קודם ארץ ישראל אמר להרב דפה ברסלב: 'אני אוהב אותך מאוד, על כן אני מברכך (בלשון אשכנז: 'וואונקטש איך דיר') שתזכה בעולם הבא להבין השיחות חולין שלי'. [עוד בגדולת שיחות החולין של רבינו ז"ל ראה בהקדמת הספר 'חיי מוהר"ן, ושם סימנים כ"ז ר"מ רמ"ג].

עא. יצוין כי על ידי הרב רבי אהרן נשתלשלו ונתגלו כמה וכמה גילויים ותורות מרבינו ז"ל; ראה בספר 'ימי מוהרנ"ת' ח"א סימן ל"ט איך שנשתלשלה על ידו התורה שבסימן ס"ז בליקוטי תניא; וראה גם לעיל בחלק ג' סימן תרע"ב: 'בתורה 'צדיק כתמר יפרח' שבסימן רע"ז, איתא: 'רגל הוא רפואה להריאה', וסיפר רבי אברהם סופר ז"ל שהשתלשלות הדבר היתה כך: בעת אמירת התורה הנ"ל שנאמרה בשמיני עצרת כמובא בחיי מוהר"ן (סי' נט), בא רבי אהרן הרב מברסלב אל רבינו ז"ל והביא לו מאכל העשוי מרגל, שקיבל אז שתי מנות מתושבי העיר, שכך נהגו, לתת לרב מאכל כזה בשמיני עצרת, והביא מנה אחת לרבינו, ואז אמר רבינו את הנ"ל, ש'רגל הוא רפואה להריאה' (וראה בספר מגיד שיחות על תורה זו פרטי המעשה הזה בהרחבה); וראה ב'שיחות הר"ן סימן קמ"א שרבינו גילה תחילה את העשרה קאפיטל תהלים לפני הרב רבי אהרן ורבי נפתלי מנעמרוב, ואיתא שם: "גם ייחד אותם לעדות, ואמר שגם כי ימלאו ימיו, אזי אחר הסתלקותו, מי שיבוא על קברו, ויאמר שם אלו העשרה קפיטל תהלים הנ"ל, ויתן פרוטה לצדקה - אפילו אם גדלו ועצמו עוונותיו וחטאיו מאוד מאוד חס ושלום, אזי אתאמץ ואשתדל לאורך ולרוחב להושיעו ולתקנו וכו'", עיין שם; [כמו כן ראה בספר 'טובות זכרונות' אודות המאמרים בליקוטי קמא "אנכי" סימן ד', "רציצא" סימן כ"ז, "ואתם תהיו לי" סימן ל"ד, וכן מעשה י"ב ב'סיפורי מעשיות', 'מעשה מבעל תפילה'].

א פֿענדל וועל איך אים טראגן אנטקעגן משיח"י - "על נס אָשא
אותו אל מול משיח צדקנו"י:

יט

פֿעם אחת לפני יום טוב הטיחו את הבית של רבנו ז"ל, ולא יכול רבנו
ז"ל להיות בביתו, והלך אז רבנו ז"ל לבית של הרב רבי אהרן
בברסלב, ושכב עצמו רבנו ז"ל על מטתו, ואמר אז רבנו ז"ל בזה
הלשון [בהתפעלות]: "אה! עס שמעקט!" - "אה! זה מריח!", [הינו
ריח טוב וקדוש]: *

[כתב יד רבי יעקב משה מרגלית מפאלטוסק]

עב. מצינו גם נוסחא כזו: "אויף א פֿענדל וועט מען אים טראגן וכו'" - "על נס ישאו אותו
וכו".

עג. ושמענו כי הרב רבי אהרן גם סיפר לפני רבינו מהנסיגות שהיו לו, ונענה רבינו ואמר
לו: "אבי דו האסט זיך דערהאלטן" - "העיקר שהתחזקת לעמוד על עמדך"; [ושייך לזה מה
שאמר רבינו עליו כאמור כאן למעלה, והיינו שיהיה לו כבוד כזה לעתיד לבוא, על שהחזיק
מעמד בכל הנסיגות]. (רבי הירש לייב ליפל). *

עד. ראה ב'שיחות הר"ן' סימן קנ"א: "אחר כך ביום ג' [לסדר מצורע, ו' ניסן תק"ע], היה
סמוך לפסח, ויצא מביתו מחמת שהיו מטיחים הבית בטיט לצורך פסח, ונכנס לבית הרב
[-] הוא הרב רבי אהרן, ושם עמדנו לפניו, ואני זוכר איזה עניין סיפרו לפניו שהיה לו
איזה שייכות מעט לאיזה עניין של המעשה של יום שישי [מעניין רפואת הבת מלכה,
ב'סיפורי מעשיות' מעשה י"ג], ועל ידי זה סיפר כל המעשה של יום שישי (עיין שם); וראה
עוד לעיל בחלק ג' סימן שכ"ד: "פעם אחת קודם פסח היו מטיחים בטיט את בית רבינו
בברסלב וכו".

עה. עוד בעניין דירתו של הרב רבי אהרן, ראה ב'שיחות הר"ן' סימן קנ"א (המובא בהערה
הקודמת) שגם בגילוי היום השישי במעשה של הז' בעטלערס מצינו שנכנס רבינו לביתו
של הרב רבי אהרן; וראה גם ב'ימי מוהרנ"ת' ח"א סימן ל"ט שרבינו אמר דברי צחות שביתו
של רבי אהרן הוא כמו סוכה, ואח"כ גילה את התורה "בראשית - לעיני כל ישראל" שבסימן
ס"ז בליקוטי תנינא; וראה עוד ב'חיי מוהר"ן' סימן ס"א איך שבמוצאי שבת פרשת נח שנת
תק"ע נכנסו מוהרנ"ת ומורנו רבי נפתלי לביתו של רבי אהרן.

כ

אחרי שישן רבנו פעם במטתו של הרב רבי אהרן, אמר: "מטה נקיה"י:

כא

פעם היה מעשה שחצוף ועז פנים אחד ('א שייגעץ אן עזות פנימ'דיגער') מבעלי הבתים העשירים שבעיר ברסלב, העז פניו והתחצף מאד כנגד הרב רבי אהרן בתוך בית המדרש של רבנו בברסלב, שם כהן הרב רבי אהרן ברבנות^ט, והרב שהיה קפדן מעט - ('רבי אהרן איז געווען אביסעלע א קפדן') גער בו ובישו היטב, מחמת כבוד התורה; ואין ידוע לנו בברור מה היה שם, כי יש בזה שתי דעות: דעה אחת שהרב רבי אהרן השיבו כהגן וענה לפסיל פאולתו^ט - ('גוט אריינגעזאגט - גוט אנגעזידלט'), וישנה דעה שהרב רבי אהרן אף סטר לו לאותו חצוף על פניו.

אחר כך בא הרב רבי אהרן אל רבנו ז"ל, וכדרכו תמיד לספר לפניו כל לבו^ט, ספר לו בין דבריו את שארע עם אותו בעל הבית -

עו. ראה בחיי מוהר"ן סימן תקל"ה: "גם אמר שצריכין לדקדק על איזה מיטה לישון. וסיפר מעשה שאימו היתה עימו בדרך, ונתנו להם שני מיטות לישון; בבוקר סיפר לאימו שחלם לו שהוליכו אותו דרך הגיהנום, ואמרה לו אימו: 'אף אני בחלומי, שחלם לי שהוליכו אותי דרך כל הגן עדן'. וסיפר להם המחזיק הכפר שהמיטה שהיא היתה ישינה עליה - אותה המיטה הוא מחזיק בשביל אורחים חשובים, וכבר היו ישינים עליה כמה וכמה צדיקים גדולים, והמיטה השניה - היו ישינים עליה פריצים וכו".

עז. לא ידוע לנו במה היה העניין, אם בדיני ממונות או על איזה עניין אחר. (רל"י).

עח. מעשה זה לא היה בביתו של הרב רבי אהרן, אלא [כמדומה] בבית המדרש הנ"ל. (רל"י).

עט. ושמא אף קיללו. (רל"י).

פ. כן היתה גם הנהגת מוהרנ"ת ושאר התלמידים הגדולים לספר הכל לפני רבינו ז"ל, וראה ענין דומה לעיל בחלק ג' סימן ס"ח שסיפר מוהרנ"ת לפני רבינו שהכה את בנו רבי יצחק להכריחו שישב דייקא אצל השולחן.

(רבי אהרן האט דאך אלעס דערציילט דעם רבי'ן, האט ער דערציילט דעם רבי'ן פון דער זאך אויכעט), ובסוף דבריו הפטיר לפני רבנו דבר מה להצדיק עצמו ולתרוץ מעשהו, שצדק במה שעשה^{סא}.

פא. ויש לנו מסיפור זה דרך לימוד עבורנו, איך לנהוג לעובדא ולמעשה בענייננו: "זו הרי האמת של רבינו! אני אכן צודק, אך יושב עצמך לפני השם יתברך, על אף שהנך צודק, אינך צריך לנהוג בעניין זה באופן של מלחמה ונצחון! כי הנה הרב רבי אהרן הרי אמר לרבינו 'אני צודק', והרי על זאת אנו מדברים, 'אני צודק' בעניין התורה והתפילה, אכן צודק אני, יהודי מתפלל ולומד, וכנגדו יש כזו מין עזות פנים, ועל כן אני הרי צודק. צודק אתה - [אך רבינו מלמדנו שצדק שכזה הינו] רק כל עוד לא תיישב עצמך לפני השם יתברך, אך כאשר תיישב עצמך - אזי תראה שאף אחרי התורה והתפילה שלך צריך אתה [עדיין לבלי לנהוג כך ולבלי לעשות כזאת]. האמת של רבינו היא כזו מין אמת, לבל יתפעל האדם מהתורה שלו ומהתפילה שלו, אמנם פעמים [שהוא בדרגא שאכן] יש לו תורה ותפילה, אך הוא מוכרח שיהיה לו 'שוב הדעת', ואם לא - יכול הוא להיכשל ח"ו וליפול בדברים רעים, היות שהוא הרי 'עובד השם', היות שהוא מתפלל ולומד, ובאם לא יהיה לו את העניין של 'שוב הדעת' - אזי הוא כבר לא יכול כלל להיות בטוח בעצמו, יכול להיות לו 'נצחון' ולצעוק ולקלל את הזולת על אף שהוא מתפלל ולומד, מפני שאיננו מפרש שיחתו ואינו מיישב עצמו לפני יתברך שמו; ואף יכול [לטעות ולחשוב] להיפך, שהתורה והתפילה שלו ילמדו אותו ש'אני מאוד צודק, כי הרי אני מתפלל, אני הרי לומד, אם כן אני אמיני יותר...".

- "דאס איז דאך דער אמת פון דעם רבי'ן! איך בין טאקע גערעכט, אבער זיי דיר מיט פארן אויבערשטן, כאטש אז דו ביסט גערעכט, דו דארפסט נישט פירן אין דעם זאך דעם נצחון! ער האט דאך געזאגט דעם רבי'ן אז 'איך בין גערעכט', אט דאס רעדן מיר דאך, 'איך בין גערעכט' ביי דער ענין פון תורה און תפילה, בין איך טאקע גערעכט, א איד דאווענט און לערנט, און ער איז אזא עזות פנים, בין איך דאך גערעכט. דו ביסט גאר גערעכט אז דו וועסט זיך נישט מיט און פארן אויבערשטן, אבער אז דו וועסט זיך מיט און פארן אויבערשטן - וועסטו זעהן אז נאך דיין תורה ותפילה דארפסטו [נאך אלץ נישט אזוי טאן]. דעם רבי'נס אמת איז אזא מין אמת, אז ער זאל זיך נישט איבערשרעקן פון זיין תורה און פון זיין תפילה, ער קען האבן אמאל תורה ותפילה, און ער מוז האבן ישוב הדעת, אז נישט - קען ער דורכפאלן און אריינפאלן אין שלעכטע זאכענישן, ווייל ער איז דאך אן 'עובד השם', ווייל ער דאווענט און לערנט, אויב ער וועט נישט האבן דעם ענין פון ישוב הדעת - איז ער גארנישט זיכער מיט זיך, ער קען האבן נצחון און שרייען און שעלטן כאטש וואס ער דאווענט און לערנט, ווייל ער רעדט דאס נישט אויס פאר השם יתברך, און ער איז זיך נישט מיט פארן אויבערשטן; און פארקערט, זיין תורה ותפילה זאל אים נאך לערנען אז 'איך בין גאר גערעכט, איך דאווענט דאך, איך לערן דאך, בין איך דאך מער אמת'ער...". "כל המחלוקת שהיתה על מוהרנ"ת,

אָמַנָם רַבֵּנוּ ז"ל, אַף שֶׁהֶחֱזִיק מְאֹד בְּאִמּוֹר מְהֵרָב רַבִּי אֶהְרֹן, מִכָּל מְקוֹם

מוהרנ"ת היה תמיד צודק. האם היתה ולו פעם אחת שמוהרנ"ת לא היה צודק? פעם אחת שמוהרנ"ת לא יהיה צודק? על מה חלקו עליו? על כך שמפיץ את עניינו של רבינו! ומוהרנ"ת הרי אמר (ראה לעיל ח"ב סי' קעט): 'שמרתי על הזמן, התבודדות וחצות לילה', והיה עובד השם כמו שמוהרנ"ת היה, והוא הרי תמיד היה צודק, הוא הרי היה יכול לצאת גם כן [כנגד החולקים, בחושבו]: 'אני הרי צודק', אבל הוא אף פעם לא יצא כנגדם, ומדוע? כי האמת של רבינו היא: אני צודק - ואינני יכול לעשות כזאת אפילו שאני צודק. זה הרבי שלנו! - "אינגאנצן מחלקת וואס איז געווען אויף רבי נתן'ען, איז רבי נתן תמיד געווען גערעכט. רבי נתן איז איינמאל נישט געווען גערעכט? איינמאל איז געווען וואס רבי נתן זאל נישט זיין גערעכט? פארוואס האט מען אויף אים געקריגט? אויף וואס ער פארשפרייט דעם רבי'ס זאך! רבי נתן האט דאך געזאגט: 'איך האב געהיט די צייט, התבודדות מיט חצות, און אן עובד וואס רבי נתן איז געווען, און ער איז דאך תמיד געווען גערעכט, האט ער דאך ווען געקענט ארויס אויף: 'איך בין דאך גערעכט', אבער ער איז קיינמאל נישט ארויס, פארוואס? ווייל דער אמת פונעם רבי'ן איז: איך בין גערעכט - און איך קען עס נישט טאן אפלו איך בין גערעכט. דאס איז אונזער רבי!'. "ולעובדא ולמעשה בעת ניסיון, שקמים על האדם שמתקרב לרבינו חולקים ומתנגדים, [כמו בזמננו אנו, שישנם עתה כאלו (בארצות הברית) שרוצים להשיב מלחמה שערה להכות בידים וכדו' על כל מה שהחולקים רודפים אותם וכו'] - אנו איננו אווזים מכך, אותם שאומרים שם שצריכים להכות ולשבור את העצמות וכו', זוהי דרך - אך ברור לי שהיא אינה דרכנו. אלא מה? הנה בוודאי שכל מיני עצות שיכול האדם לעשות על מנת להציל עצמו - יש לו לעשותן, ולא יסמוך עצמו [על הנס], מוהרנ"ת הרי גם כן עשה וחשב עצות בזה, איך להציל עצמו במה שהוא היה יכול, הוא עשה הכל, ולהתפלל; ואם תאמר, הלא אחרים עושים? אני יודע, אינני יודע מתי הם לא יעשו כך, אך זו אינה דרכנו! שאנו נלך בידים זו לא דרכנו! רק החילוק הוא כך: למה הוא רוצה לצאת [בידים כנגד החולקים]? כי הוא לא רוצה להמתין. הדרך של רבינו זה שאתה תעשה ותגמור בסוף את העניין שלך, אלא מאי? תמתין מעט! אם תלך בידים נראה לך ש'תגמור' מוקדם יותר, כך נראה לך, לא רוצים להמתין; לא! רבינו הרי אמר כך (ראה לעיל ח"ג סי' קפח): 'עם כעס לא מצליחים לפעול; וגם אם מצליחים פעם בדרך זו, אם היו הולכים בטוב היו פועלים בפעם הזאת מהר יותר!'" - "אפלו דער וועג מיט וואס מען גייט דארטן מיט די מעשה'ס וכו' - מיר האלטן נישט דערפון, די דארטן זאגן מען דארף הרגענען און שלאגן און ברעכן די ביינער, עס איז א וועג - אבער עס איז מיר ברור אז דאס איז נישט אונזער וועג. נאר וואס דען? אונזער וועג איז נאר אז אלע מיני עצות וואס איך קען טאן - דארף איך טאן, און נישט פארלאזן זיך, רבי נתן האט אויך געטאן עצות, אין דעם וואס ער האט געקענט האט ער אלץ געטאן, און דאווענען; איי, אנדערע

לא אחז ממעשהו זה^{פג}, ונענה ואמר לו: "איך ווייס אז דו ביסט גערעכט, דו זאלסט נאך גערעכט אויך נישט זיין? פונדעסטוועגן האסטו דאס נישט באדארפט אזוי צו טאן!" - "יודע אני שצודק הנך, שגם צודק לא תהיה? אולם בכל זאת לא היית צריך לעשות כזאת!"^{פג}:

טוען? איך ווייס, ווען זיי וועלן נישט טאן ווייס איך נישט, אונזער וועג איז דאס נישט! אז מיר זאלן גיין ביידם איז נישט אונזער וועג! דער חלוק איז נאר אזוי: פארוואס וויל ער ארויס גיין? וויל ער וויל נישט ווארטן. דער וועג פון דעם רבין איז דו וועסט אויספירן, נאר וואס דען? ווארט אביסל צו! אז דו וועסט גיין ביידם דאכט זיך דיר אז דו וועסט אויספירן פריער, אזוי דאכט זיך, מען וויל נישט ווארטן; גיין! דער רבי האט דאך אזוי געזאגט: 'מיט ביידן פועל'ט מען נישט; פועל'ט מען אמאל יא מיט ביידן, וואלט מען דאס מאל מיט גוטן גיכער געפועל'ט!'. גם מה שמובא לעיל (בח"ג סי' תק"ס) שרבינו אמר: "און אמאל גיט מען א פאטש!" - "ופעם נותנים סטירה!", ראה שם בהערה שהיו אומרים אנשי שלומנו על כך: "דער 'אמאל' איז נאכנישט געווען" - "אותה 'פעם' עדיין לא הגיעה", וראה עוד שם בביאור הדבר. (רל"י). וראה עוד ב'ליקוטי הלכות' ברכות הראיה וברכות פרטיות ה' אות ו': "הכל הוא רמז להאדם שהכל נברא בשבילו, שידע שצריך להתגבר בניצחון גדול כל ימיו, אבל הניצחון צריך להיות באמת לאמיתו בשביל השם יתברך, בשביל קיום העולם שעומד על התורה ועבודה, וגם לא שיהיה לו חס ושלוש ניצחון של שקר, בשביל כבוד ותאוות עולם הזה, שזה הניצחון הוא הריסת העולם חס ושלוש. ועל כן אפילו מי שנראה לו שכוונתו אל האמת, שרוצה בניצחון בשביל לגמור איזה מצוה או דבר שבקדושה, אף על פי שבזה צריכין להיות חזק מאוד, אף על פי כן צריך להסתכל היטב שלא יגיע חורבן והריסה חס ושלוש על ידי זה, כי שנאוי המחלוקת וגדול השלום, על כן צריכין להשתדל למעט במחלוקת בכל מה דאפשר, אף על פי שנדמה לו שחולק לשם שמים, מכל שכן וכל שכן שצריך להסתכל על עצמו אם כוונתו לשמים, כי הלב יודע אם לעקל אם לעקלקלות".

פב. ראה 'עלים לתרופה' במכתב מוהרנ"ת מיום ד' וארא תר"ד: "העיקר שתשים אל ליבך מעתה ליישב עצמך היטב מה נעשה עימך בזה העולם, ומה שעבר - עבר, כי חנון ורחום הוא יתברך ומרבה לסלוח, ומעתה תראה לקבל עליך להשליך מעליך מעשה נערוט וטיפשות ורוגז וקפידות, אפילו במקום שעושים עוולה נגדך - תעביר על מידותיך וכו', רק לקיים 'שייף ועייל שייף ונפיק' (ראה סנהדרין פח:), 'כי אדם לעמל יולד' (איוב ה ז) וכו' (סנהדרין צט:)."

פג. והנה הנהגה זו, שהגם שאכן האדם צודק בכל זאת עוצר הוא את עצמו - היו רואים זאת על אנשי שלומנו; וראה גם להלן בערך 'רבי אהרן קיבליטשער': "פעם כשהיה רבי

עדותו על ה'עֲשָׂה מְזֻמּוֹרִים'

[ראה עוד לעיל חלק א' סימן תרפ"ה והלאה]

כב

(א) בְּסִימָן צ"ב [לְקוּטֵי תְּנִינָא]: "תְּקוּן לְמִקְרָה לִילָה רַחֲמָנָא לְצִלָן לְוִמְרַ
עֲשָׂה קְפִיטָל תְּהֵלִים פִּמְבָּאָר בְּסִימָן ר"ה וְכו', וְדַע שְׁאֵלוֹ
הֵם הָעֲשָׂה קְפִיטָל תְּהֵלִים וְכו'".

אהרן בבית הכנסת שבעיר, חירפו וגידפו אחד מהעשירים והתלמידי חכמים שבעיר מאוד מאוד, ורבי לוי יצחק שידע בגדולת חותנו לא יכול לסבול הדבר, ורצה לגעור בהלה ולהשתיקו. אמר לו רבי אהרן חרישית: 'לֹאז אָפּ! שְׁווייג! וואס ווילסטו? אַ דאס איז דאָ אונזער זאָ, מיר דארפן שְׁווייגן; יענער דארף זידלען - און איך דארף שְׁווייגן, אזוי גייט דאס ביי אונז. פארוואס נעמסטו זיך אן פאר מיר?' - 'עזוב! שתוק! מה רצונך? זהו הרי העניין שלנו, אנו צריכים לשתוק; ההוא צריך לחרק - ואני צריך לשתוק, כך זה הולך אצלנו. מדוע אתה מגן עלי?'; וראה עוד להלן בערך 'רבי חיים קצב' שאחד סטר לו בפניו, ורבי חיים שתק, והתפאר: "חיים'ען געבן א פאטש, און חיים ענטפערט נישט אפ קריק? - ער איז שוין א ברסלבער חסיד! ער קען שוין נישט ענטפערן קריק!" - "נותנים סטירה לחיים, וחיים איננו משיב בחזרה? - הוא כבר חסיד ברסלב! הוא כבר לא יכול להשיב בחזרה!"; וממעשה זה נוכל להוציא 'לימוד' עבורנו בענייני ההנהגה אשר בין אדם לחבירו, שעצם הדבר מה שרוצה האדם לפעול - יכול לפעול זאת גם כשאינו הולך ב'כוחות', ועל פי רוב אפשר לראות זאת בחוש, שכאשר אחד משתולל וכדומה, באם מתנהגים והולכים עימו בטוב - זה גורם להאדם ההוא חרטה ובושה יותר, כי אחר כך מישב עצמו על כך: "אני הרי דיברתי כזאת וכזאת, בעוד שהוא היה כל כך שקט ודיבר רק בלחש, ולא השיב לי בחזרה וכו'". וראה גם בליקוטי תנינא סימן ע"א בעניין המוחין של ארץ ישראל שהם בחינת 'נועם', ומוחין של חוץ לארץ שהם בבחינת 'חובלים', אשר על כן צריך שיהיה להאדם מוחין של ארץ ישראל, מוחין של 'ענימות' ולא של 'חובלים' ח"ו, היינו שצריך האדם לדבר עם חבירו עם 'ענימות'; וכן גם האדם עם עצמו לבדו, צריך הוא להתנהג עם עצמו בנעימות ובהתחזקות, ותמיד לחזק עצמו ולא ליפול בעיני רוחו (ראה בארוכה ליקוה"ל ציצית ה ז וערלה ד טז). גם כשמגיע הדבר לענייני הלכה אין צריכים להתקוטט, וניתן לדבר בנעימות, וכמובן שם

דע אחי, כי בתחלה אמר הוא ו"ל התורה המתחלת "תקון למקרה לילה" פנדפס בספר הראשון בסימן ר"ה, ובתחלה בעת שהתחיל לגלותה לא הייתי לפניו אז וכו'... בתוך כך סבב השם יתברך שדברתי עמו מזה, וחזר ואמרה לפני בקצור, פנדפס כבר בסימן ר"ה הנ"ל. ובאותה העת שגלה התורה לא גלה אז איזה קפיטלאך לומר, רק אמר סתם לומר עשרה קפיטלאך תהלים לתקון הנ"ל וכו'.

אחר כך, אחר שעברו קרוב לארבעה שנים וכו', וכבר חזר מלעמבערג, פעם אחת בדרך שכב על מטתו, ואנחנו עמדתו לפניו, והתחיל לדבר מענין העשרה קפיטל תהלים שהם תקון להנ"ל,

בסימן ע"א הנ"ל שגם באם הוויכוח והמריבה הוא בידי הלכה ממש, בכל זאת זה סוג של לימוד תורה בבחינת 'חובלים', וזהו פגם, והגם שיתכן שבשעת מעשה, בעוד שמתקוטט בהלכה עם חבריו ('מען בייסט זיך אין הלכה'), אין מורגש הפגם, בכל זאת נכנס הפגם במוח ופוגמו, ואחר כך זה גם מורגש; וגם כשנדמה להאדם שבעת שהוא מתנהג והולך בזה מין טון גבוה ('מיט אַזא העכערן טאן'), אז הוא פועל וגומר הדבר, והגם שיתכן שאכן יהיה כך, אבל כשמדבר בקול גבוה מדי, אותו טון גבוה נוגע במוח, וזה כבר בחינה של 'חובלים', כי בעניין הזה של הנעימות, ההתנהגות בזה היא שאין צריך האדם לדחוק את השענה ולהתעקש במין כעס והקפדה, ולראות לפעול הדבר שצריך 'תיכף ומיד' ברגע הזה, כי על ידי הדרך של הנעימות וה'המתן' (המבואר בליקוטי קמא סי' ו') יכולים לפעול רצונו גם לאחר זמן - "מיט נעימות קען מען זיך אַנרופן אַמאל שפּעטער אויף". (רל"י). [זכור לטוב רבי שמעון לידער ע"ה (ממייסדי ישיבת המקובלים 'שער השמים'), שחשדו אותו בעת מלחמת העולם השנייה שמשתמש בכישוף רח"ל כדי להציל מהמלחמה וכו', ובשעת מעשה כשחירפוהו על כך שתק, ולמחרתו הבהיר שאין זה נכון מה שהעלילו עליו ואין לו שייכות לכך, וכששאלוהו מדוע לא הבהיר זאת אתמול, השיב שראה את זה שחשד בו שהוא כזה רתחן, שכל מה שיענה נגדו - האש תגדל יותר חלילה. (רני"ב); ראה פרטי המעשה הנ"ל בארוכה בספר 'לקט אמרים' להרי"מ שכטער נ"י ח"א עמוד נ"ט. עוד אודות רבי שמעון לידער הנ"ל ראה בספר 'תולדות שמואל': "שנת תרס"ז פרשת פנחס, התחלתי לילך ללמוד קבלה עם רבי שמעון לידער בבתי רבי ניסן ב"ק עם עוד כמה אנשים, פעמיים בשבוע"; "שנת תרס"ח יום ד' ויום ה' (כ"ב כ"ג אדר), ברוך ה' הלכתי מעט להישיבה, וגם התחלתי לילך ללמוד לר' שמעון לידער נ"י"].

ואז צוה עלי לכתוב על הנזיר הפסוקים שמרמז בהם העשרה מיני נגינה שהם תקון להנ"ל וכו':

(ב) אחר כך סמוך לאותה העת, בעת שהייתי אני בביתי בנעמרוב, אז גלה העשרה קפיטל תהלים לפני הרב דפה ברסלב ולפני חברי רבי נפתלי מנעמרוב, ויחד אותם לעדות על זה; וכך אמר להם: "היות בענין זה הידוע [הינו ענין מקרה לילה חס ושלום] נלפדים בודאי שלשה חלקי העולם, אני לוקח אתכם לעדות, ותדעו שאלו העשרה קפיטל תהלים מועילים מאד מאד לתקון קרי, והם תקון גמור ומועיל מאד מאד וכו'":

(ג) גם יחד אותם לעדות, ואמר שגם פי ימלאו ימיו, אזי אחר הסתלקותו מי שיבוא על קברו¹, ויאמר שם אלו העשרה קפיטל תהלים הנ"ל, ויתן פרוטה לצדקה², "אפלו אם גדלו ועצמו עוונותיו וחטאיו מאד מאד חס ושלום, אזי אתאמץ ואשתדל לארץ ולרחב להושיעו ולתקנו וכו'; ואני חזק מאד בכל הדברים שלי, אף בזה אני חזק ביותר, שאלו העשרה קפיטל מועילים מאד מאד". ואלו הן העשרה קפיטל תהלים: ט"ז, ל"ב, מ"א, מ"ב, נ"ט, ע"ז, צ', ק"ה, קל"ז, ק"נ, פאשר כפר נדפסו כמה פעמים וכו', ויאמרום כסדר שהם כתובים בתהלים:

[שיחות הר"ן סימן קמ"א]

פד. ראה ב'מי מוהרנ"ת' חלק א' סימן ע"ב (ולעיל בח"א סי' תרעב) שהרב רבי אהרן עצמו נמנה בין אנשי ותלמידי רבינו שהשתטחו על ציונו בערב ראש חודש שבט שנת תקע"א; ועיין גם שם בחלק ב' סימן כ"ב אודות ערב ראש חודש שבט דשנת תקפ"ב.

פה. אנשי שלומנו שבאומאן היו נוהגים לעובדא ולמעשה ליתן קודם את הפרוטה לצדקה, ואחר כך לומר את ה'עשרה מזמורים'. (רל"י); וראה ב'ליקוטי הלכות' בהמה וחיה טהורה ד' אות ו' (הובא לעיל ח"א סי' תרעג): "ציוה רבינו ז"ל ליתן צדקה 'קודם' שבאים על קברו"; וב'חיי מוהר"ן' סימן רכ"ה: "כבר הבטיח רבינו ז"ל בחייו, ויחד שני עדים כשרים על זה, שכשיסתלק כשיבואו על קברו, ויתנו פרוטה לצדקה, ויאמרו אלו העשרה קפיטל תהלים וכו'".

(ד) קדם הסתלקותו הקדושה, אמר [רבנו]: "כל מי שיבוא על קברי, ויתן פרוטה לצדקה, ויאמר אלו העשרה קאפיטל תהלים, יאמרם איך שיאמרם - אשתדל בכל כחי לעשות לו טובה"; ואמר בזה הלשון: "איך וועל מיך לייגען אין דער לענג און אין דער ברייט איך זאל אים א טובה טאן; ביי די פאות וועל איך אים ארויס ציהען פון דעם שאול תחתיות" - (אשתטח לארץ ולרחב להיטיב עמו¹; בפאותיו אמשכהו ואציאהו מן השאול תחתיות²):

[הקדמת התיקון הכללי]

פו. וראה כעין זה בגמרא מסכת חגיגה דף ט"ו ע"ב במעשה של 'אלישע אחר' עם תלמידו רבי מאיר, כי הצדיקים נכנסים לתוך הגיהנום להציל משם נשמות, והם דואגים לנשמות העשוקות שם שלא יהיו נידחות חס ושלום, ומחפשים ומבקשים אחר איזו נקודה טובה או מעשה טוב שעשתה אותה נשמה, ותיכף שמוצאים איזו נקודה קטנה של 'טוב' - יש להם כבר כוח על ידי זה להציל את הנשמה; כן הדבר אצל רבינו ז"ל שהבטיח בשני עדים נאמנים כנ"ל, שמחמת שבזה העולם היה מציל נשמות - על כן יש לו שם בעולם האמת גם כן זכות זו, והוא נכנס לשאול תחתית, ומשם הוא מוציא נשמות - ('דא האט ער געראטעוועט נשמות - אט ער דארטן אויף די זכיה, גייט ער אריין דארטן, און דארטן ש'לעפט ער ארויס'), כי בזה העולם היה כל עניינו לחפש זכויות על נשמות ישראל, על כן יש לו גם שם עניין זה, והוא הולך ומחפש ומוצא שם בנשמות איזו נקודה של טוב, ועל ידי זה הוא מציל אותן. ולא לכל צדיק יש כוח כזה בשלימות, כי אם דרכו של הצדיק בזה העולם היתה במידת הדין - אזי גם שם אינו יכול למצוא זכויות ולמלט ולהציל נשמות, כי רק צדיק כזה שכל עניינו כאן בזה העולם היה לדון לכף זכות, הוא יכול להתנהג כך גם בעלמא דאתי. (רל"י).

פז. "רואים אנו מזה את הרחמנות שהיתה לרבינו ז"ל עבור כלל ישראל, לא רק עבור בני דורו כי אם לדורי דורות, כי בזה שהוציא רבינו מן ההעלם אל הגילוי את העשרה מזמורים, בזה הציל דורי דורות, וגם לקח עבור זה שני עדים, את רבי נפתלי יחד עם רבי אהרן הרב דברסלב, עדים נאמנים על תיקון זה של העשרה מזמורים, וזוהי זכות עצומה לכל ישראל, כי זה בלתי ספק, שזהו התיקון לאותו פגם! ואכן מחמת זה הניח עצמו הבעל דבר כל כך כנגד רבינו, עד שבעבור שגילה תיקון זה היה צריך להפקיר את 'עצמו', והפקיר את 'בניו', והפקיר את האשת נעורים' (ראה חיי מוהר"ן סי' שלה) - כל זה כדי שירחם על העולם!" - "זעהען מיר ארויס די רחמנות וואס דער רבי האט געהאט אויף כלל ישראל, גישט נאר

(ה) שְׁמַעְתִּי מִהֶרֶב רַבִּי נִפְתָּלִי ו"ל, שֶׁהוּא הָיָה אֶחָד מִשְׁנֵי הָעֲדִים שֶׁיַּחַד רַבֵּנוּ ו"ל עַל עֲנָן זֶה, הֵינּוּ הָרֵב מוֹרְנוּ רַבִּי אֶהְרֹן ו"ל וְהֶרֶב רַבִּי נִפְתָּלִי כַּנ"ל - וְאָמַר אֲז רַבֵּנוּ ו"ל בְּזֶה הַלְשׁוֹן: "כְּשִׁיבֹאוּ עַל קִבְרִי, וְיִתְּנוּ פְּרוּטָה לְצִדְקָהּ בַּעֲבוּרִי" - [רְצוֹנוֹ לומר: בַּעֲבוּר הַזְכָּרָת נִשְׁמָתוֹ הַקְּדוּשָׁה כַּנְהוּג], וּבִלְשׁוֹן אֲשַׁכְּנֶנּוּ: "אִין וועט געבן א פְּרוּטָה צִדְקָה פֿון מיינעט וועגן וכו'" פ"ה:

[הרב מטשעהרין, חיי מוהר"ן סימן רכה]

בְּדוּרוֹ נָאֵר אוֹיף דוּרִי דוּרוֹת, דָּאס וואס דער רבי האט אַרױסגעגעבן דעם תקון פון די צען קאפיטלאך תהלים, דאס האט דער רבי געראטעוועט דוּרִי דוּרוֹת, און ער האט גענומען אויף דעם צוויי עדות, רבי נפתלי מיט רבי אהרן דער רב, עדים נאָמנים אויף דעם תקון פון די צען קאפיטלאך תהלים, דאס איז א געוואלדיגע זכות פאר אלע אידן, דאס איז בלתי ספק, אז דאס איז דער תקון אויף דעם פגם! דער בעל דבר האט זיך טאקע פארלייגט אויפן רב'ן, אז דער רבי האט אַרױסגעגעבן דעם תקון האט דער רבי מפקיר געווען 'זיך', ער האט מפקיר געווען 'זיינע קינדער', האט מפקיר געווען די 'אשת נעורים' - אלעס כדי ער זאל רחמנות האבן אויף די וועלט! (רל"י).

פ. וראה בחיי מוהר"ן סימן רכ"ה: "כבר הבטיח רבינו ז"ל בחייו, ויחד שני עדים כשרים על זה, שכשיסתלק, כשיבואו על קברו, ויתנו פרוטה לצדקה, ויאמרו אלו העשרה קפיטל תהלים הנרשמים אצלנו בשביל תיקון למקרה לילה רחמנא ליצלן - אז יניח רבינו עצמו לאורך ולרוחב, ובוודאי יושיע לזה האדם וכו'. ואמר שבהפיאות יוציא אותו מהגיהנום, אפילו אם יהיה אותו האדם איך שיהיה, אפילו אם עבר מה שעבר; רק מעתה יקבל על עצמו שלא ישוב לאיוולתו חס ושלום. ובליילה שקודם הסתלקותו אמר: 'מה לכם לדאוג, מאחר שאני הולך לפניכם; ומה אם הנשמות שלא הכירו אותי כלל הם מצפים על תיקונים שלי, מכל שכן אתם וכו'." [וכן אפילו אלו שלא זכו להכיר את רבינו ז"ל בחייו, כשיבואו על קברו הקדוש ויסמכו עליו, וילמדו ספריו הקדושים, וירגילו עצמם לילך בדרכיו הקדושים הנאמרים בספריו הקדושים - בוודאי יש להם על מה שיסמכו; אשריהם, אשרי חלקם, ולא יאשמו כל החוסים בו, כי כבר גילה דעתו בכמה לשונות בפירוש וברמז שכל מה שעוסק עימנו אינו בשבילנו לבד, כי אם 'את אשר ישנו פה ואת אשר איננו פה' (ראה שיחות הר"ן סי' רט), וכמבואר מזה לקמן].

ראש השנה תקע"א

כג

בַּשָּׁנָה הָאַחֲרוֹנָה לַיָּמִי חַיָּיו שֶׁל רַבֵּנוּ, קִדְּם רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל שְׁנַת תַּקַּע"א חֲזַר הֶרֶב רַבִּי אֶהְרֹן מְאוּמָּאן לְעִירוֹ בְּרִסְלָב, וְזֹאת עַל אִף שֶׁרָצָה בְּאַמֶּת לְהִיּוֹת אֶזְלַע רֹאשׁ הַשָּׁנָה אֶצֶל רַבֵּנוּ בְּאוּמָּאן, וְכַמְבָּאָר זֶה הַמַּעֲשֶׂה בְּסִפְרֵי חַיֵּי מוֹהֵר״ן^ט; וְרָאָה עוֹד לְעִיל בְּחֶלֶק א' סִימָן ר"ג^ז.

פט. סימן ת"ו, וזה הלשון שם: "בערב ראש השנה האחרון באומאן, עמדנו לפניו בעת שנתנו לו ה'עטלך' (פתקאות, קוויטלאך) שלנו ומעות על פדיון, אז שאל על איש אחד מנעמרום (ראה לעיל בח"ג סי' תתקז שהיה זה רבי ליפא) שלא בא על ראש השנה, והתחיל רבי נפתלי לתרצו, ולא קיבל הדברים, והקפיד עליו מאוד. ואחר כך דיבר עוד מאחד (ראה בחיי מוהר"ן סי' רכ שהיה זה הרב רבי אהרן) שלא בא על ראש השנה מחמת ריבוי מניעות, ומחמת זה נסע לרבינו ז"ל קודם ראש השנה וסיפר לו המניעות, וציוה לו רבינו ז"ל בעצמו לשוב לביתו ולא יהיה אצלו על ראש השנה, וזה האיש היה מגדולי החשובים, והיה צר לו מאוד מה שלא יזכה להיות נמנה עימנו בראש השנה, והתחיל להתעקש לפניו ז"ל שלא ישוב לביתו רק ישאר אצלו על ראש השנה, ולא נתרצה הוא ז"ל בדבריו, וגירשו לביתו; ואז אמר לו רבינו ז"ל: 'איני יכול לצייר לעצמי הצער הזה, מה שאתה לא תהיה אצלי על ראש השנה', ואמר לו האיש הנ"ל: 'אם כן - אשאר בכאן!', ולא הסכים, ושב לביתו. אחר כך בערב ראש השנה דיבר עימנו מזה, ואמר שעליו יש רחמנות גדול, כי רצה באמת להיות כאן על ראש השנה, אך נמנע מחמת הנ"ל. אחר כך ענה הוא ז"ל ואמר בקול חזק מעומק הלב: 'ומה אומר לכם? אין דבר גדול מזה!', [היינו מלהיות אצלו על ראש השנה], ואמר בזה הלשון בקול זיע סגיא: 'ווי אזוי זאל איך אייך זאגן? קיין גרעסערס דער פון איז גיט פארהאנדן! איי, אנדערע גוטע יידן זאגן גיט אזוי - איז נאך א קשיא' - (מה אומר לכם? דבר גדול מזה אין בנמצא! איי, צדיקים אחרים אינם אומרים כך - אז עוד קושיא)', [כלומר: הלא בלא זה כבר מקשין עליו קושיות הרבה, ויהיה קשה עוד גם קושיא זאת גם כן, מה שהקפיד כל כך להיות אצלו על ראש השנה דייקא]. ומכלל דבריו הקדושים שדיבר אז עימנו למדנו כמה דברים: למדנו עוד הפעם עוצם גודל החיוב להיות אצלו על ראש השנה, כי אף על פי שידענו זאת מכבר, אף על פי כן מריבוי דבריו הקדושים אז בזה ומתנועותיו הנוראות אז, הבננו עוצם החיוב יותר ויותר, שאי אפשר לבאר זאת בכתב; וגם אז למדנו

וְאֵי בְּאוֹתוֹ רֹאשׁ הַשָּׁנָה הִיָּה עֶקֶר הַתִּיֶּסְדוֹת הַנִּצְחִיּוֹת שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל רַבֵּנוּ^{צא}, וּמִחֲמַת שְׁחֹזֵר הָרֵב רַבִּי אֶהְרֹן בְּאִמּוֹר לְעִירוֹ, עַל כֵּן לֹא שָׁמַע

שרצונו חזק להיות אצלו באומאן על ראש השנה תמיד לאחר הסתלקותו, ושאין דבר גדול מזה; וגם למדנו כמה צריכין לחזק לשבר המניעות מדבר שבקדושה, בפרט המניעות מלהיות אצלו על ראש השנה, שצריכים לשברם ביותר ולהיות דייקא על ראש השנה, עד שאפילו אם הוא ז"ל בעצמו מצווה ומסכים לבלי להיות אצלו על ראש השנה - חלילה להסתכל על זה, [וכמבואר לעיל מזה (ראה שיחות הר"ן סי' ריד)], וצריכין לזהר מאוד לבלי לשאול אותו שום שאלה על זה, כי הוא ישיב בוודאי לבלי להיות, ואף על פי כן בנקודת האמת לאמיתו צריכין להיות דייקא, [וכן הוא נוהג לדורות].

צ. שם בסעיף ב': "כשקרבנו ימי ראש השנה (תקע"א) לבוא קיבל רבינו מכתב מתושבי העיר ברסלב, ובו שטחו את טענותיהם לפני רבינו, היות שעתה מגיעים ימי ראש השנה, ואין להם רב בקהילתם, כי רבי אהרן נסע מהם כנ"ל, וכתבו את טענתם לרבינו: 'מִלֵּא אִיר זְעַנְט אָוֶקֶקֶנְפֶּאָרן - קֶעֶנְען מִיר אִיךְ גֶּאָרְנִישְׁט זָאָן, אָבֶער אִיר הָאט צוגֶעֱנִיגְמֶען דָּעם רַב אִוִּיךְ? מִיר דֶּאָרְפֶּן הָאָבן אַ רַב!' - 'מִלֵּא שֵׁאתם נסעתם מהעיר (ועזבתם אותה) - אין ביכולתנו לומר לכם דבר, אולם לקחתם עמכם גם את רב העיר? הלא בני העיר נצרכים לרב!; ועל כן מבקשים הם מרבינו שיראה לשלוח אליהם בחזרה את רבי אהרן. הראה רבינו את המכתב לרבי אהרן, ורבי אהרן נענה ואמר לו: 'אִיךְ ווִיל דָּאךְ אָבֶער זַיִן דָּא בִּי אִיךְ אִוִּיךְ רֹאשׁ הַשָּׁנָה!' - 'אבל הרי רוצה אני להיות כאן אצלכם על ראש השנה!; השיב לו רבינו: 'אָבֶער זַיִ זְעַנְען דָּאךְ גֶּעֲרֶעכְט!' - 'אבל הרי הם צודקים!; שאל רבי אהרן את רבינו: 'וְוֵעַל אִיךְ פֶּאָרן?' - 'האם אסע בחזרה?; ואמר לו רבינו: 'קֶעֶנְט זִיךְ גִּישְׁט אױסמאַלן דָּעם צֶער וואס אִיךְ וְוֵעַל הָאָבן אַז דו וועסט גִּישְׁט זַיִן בִּי מִיר רֹאשׁ הַשָּׁנָה!' - 'אינך יכול לצייר לעצמך את הצער שיהיה לי כשלא תהיה אצלי על ראש השנה!; נענה רבי אהרן ואמר: 'וְוֵעַל אִיךְ בְּלִיבֶן דָּא!' - 'אם כן, אשאר כאן!; והשיב לו רבינו בשנית: 'זַיִ זְעַנְען דָּאךְ אָבֶער גֶּעֲרֶעכְט!' - 'אבל הרי הם צודקים!; שאל רבי אהרן: 'וְוֵעַל אִיךְ פֶּאָרן?' - 'אם כן אסע בחזרה?; והשיב לו רבינו שוב כנ"ל, וכך היה כמה וכמה פעמים; והנה על אף שהרב רבי אהרן רצה אז באמת להיות אצל רבינו על ראש השנה, אך נמנע מחמת כל המעשה הנ"ל, ונסע בחזרה לעירו ברסלב וכו', עיין שם עוד; [והרי הוספה להנ"ל מכתב יד רבי יעקב משה מרגלית מפאלטוסק: "בדרך פגע רבי אהרן ברבי נפתלי ורבי נתן שנסעו לרבינו ז"ל על ראש השנה, אמר לו רבי נתן: 'אני בדבר כזה לא הייתי שומע לרבינו ז"ל'. וכאשר באו מוהרנ"ת ורבי נפתלי סיפרו לרבינו ז"ל את המעשה, ומה שהשיבו לו, אמר להם רבינו ז"ל: 'אבל באמת רצה הרב רבי אהרן להיות אצלי על ראש השנה!;']

צא. ראה ב'פרפראות לחכמה' סימן ס"א אות ט"ז: "וכבר מבואר בספר 'חיי מוהר"ן' (סי' תו הנ"ל) איך שבערב ראש השנה האחרון באומאן, סמוך להסתלקותו ז"ל, סיפר הרבה בעניין

אז את כל הדבורים והאזהרות שהזהיר רבנו בענין עצם גדל החיוב להיות אצלו על ראש השנה, וגם לא ראה את הרמזים שרמז אז רבנו, שרצונו

גדול החיוב ליסע אליו ז"ל על ראש השנה, ואמר שאין דבר גדול מזה, והזהיר הרבה בזה, ואחר כך כשנסתלק בסמוך תיכף בחג הסוכות שאחר ראש השנה הזה, אז ידעו והבינו כולם למפרע שכל עניין הסיפור והאזהרות הנ"ל היו גם על אחר הסתלקותו ז"ל, להתאסף גם אז יחד כל הקיבוץ של אנ"ש על ראש השנה, ושעל ידי זה נעשין תיקונים נפלאים מאוד מה שאין לשער כלל, ולא ביאר העניין בפירוש מטעמים הכמוסים אליו, בשגם כי ידוע כי כך היה דרכו בקודש גם בשאר עניינים רבים מענייניו הקדושים ז"ל; וראה עוד שם סימן ד' אחרי אות כ"ב בד"ה 'ביאור העניינים והתיקונים הנ"ל לעובדא ולמעשה לדורות עולם', סימן י"ג אות י"ג בד"ה 'וממילא מובן', ובסימן ס"א הנ"ל אות י"ד ואות י"ז.

צב. אם אמנם שרבינו לא אמר 'בפירוש', אבל היו על כך רמזים מרבינו; ומלבד זאת, הרי גם בכל שאר הדברים שהיה אצל רבינו [בתורת] 'וודאי' - בכל זאת דרכו של רבינו לא היתה לומר עליהם בפירוש 'עשה כך', וכעניין שאמר רבינו (שיחות הר"ן סי' קכד): "השמעת ממני דברי מוסר?", שדרכו של רבינו היתה שהיה אומר תורה ומאמר, וכל אחד כשהיה מקשיב לדברי רבינו - היה מוצא את עצמו בתורה, והיה מבין את מה שהיו צריכים לומר לו [ולהוכיחו], אבל שרבינו יאמר לאחד 'פארן וואס טוקסטו אזוי?' - 'מדוע אתה עושה כך?', או 'עשה כך' - דבר זה לא היה בשום פעם, ואפילו בעניין ראש השנה; [ועיין בחיי מוהר"ן סימן ת"ל: "אין דרכו ליעץ את האדם ולגזור עליו בדווקא, שיעשה דווקא כמו שהוא מצווה, רק הוא מיעצו בדרך עצה טובה, אם יעשה - ואם לאו - לאו; אף על פי שרצונו שיעשה כך, אף על פי כן אין דרכו לדחוק על שום דבר שיהיה דווקא כך, אלא אם יהיה - יהיה, ואם לאו - לאו; ויש לי כמה טעמים על זה וכו'." "עס איז היינט אויף אזוי, דער אויבערשטער איז מרמז רמזים, עס ווערט געבראכט אז לעתיד וועט מען יעדן איינעם ווייזן וואספארא רמזים מען האט אים מרמז געווען: 'עשהטו? זעה מען האט דיר אזוי פיל מאל מרמז געווען רמזים'. נאר וואס דען, די אידן וואס זענען זיך גוט מיטש פארן אויבערשטן, זיי קוקן זיך גוט צו צו די רמזים, דאס הייסט א גוטער ישוב הדעת: א רמז, א טראכט, א מענטש קומט, א דבור - דאס איז אלץ די רמזים! דאס וואס עס איז אלץ רמזים - מיינט מען נישט אז עס איז עפעס אזוי שווער [צו דאס פארשטיין]. די וואס האבן ישוב הדעת [פארשטייען אז] דאס איז א רמז פון אויבן: 'פארן וואס איז געקומען דער מענטש צו מיר?' און אזוי - דאס איז אלץ רמזים! מען וואונקט אים אלץ אן רמזים. עס איז דא א פסוק: 'נטיית ידי ואין מקשיב', זאגט רש"י: ער איז מרמז רמזים, איך האב מרמז געווען רמזים - און 'ואין מקשיב', קיינער האט נישט צוגעהערט. א אמת'ן ישוב הדעת אז מען האט פארן אויבערשטן, דעמאלט איז בכלל אזוי אז ער שטייט אין א אנדער ארט גאר! אז ער איז זיך גוט מיטש פארן אויבערשטן, דעמאלט איז נישט אזוי וואלוול, די מחשבה און דער דבור און

חֲזַק שְׁהִיּוֹ אֶצְלוֹ בְּאוֹמָאן עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה תְּמִיד לְאַחַר הַסְּתָלְקוֹתָיִי, וְאַשֶּׁר
עַל כֵּן אַחֲרֵי הַסְּתָלְקוֹת רַבְּנוּ שׁוֹב לֹא בָּא הָרֵב רַבִּי אֶהְרֶן עַל יְמֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה

דַּעַר קוֹק אִנּוּ אֶלְעס, עַר אִיז דַּעֲמָאֶלְט גָּאָר אַן אַנְדַּער מַעֲנָטֶשׁ בְּכָלֵל אַזוֹי, [דוֹרְךְ דַּעַם] יִשׁוּב
הַדַּעַת! - "גם כיום זה כך, השם יתברך מרמז רמזים, מובא שלעתיד יראו לכל אחד איזה
רמזים רימזו לו: 'אתה רואה? ראה שכל כך הרבה פעמים רימזו לך רמזים'. אלא מאי, אותם
היהודים שמיישבים עצמם היטב לפני השם יתברך, הם מתבוננים היטב ברמזים, זה נקרא
ישוב הדעת טוב: רמז, מחשבה, אדם מגיע, דיבור - זה הכל הרמזים הללו! זה שהכל רמזים
- זה לא אומר שזה כל כך קשה [להבין]. אלו שיש להם ישוב הדעת [הם מבינים] שזה
רמז מלמעלה: 'למה האדם הזה הגיע אלי?', וכדומה - זה הכל רמזים! מסמנים לו הכל
ברמזים. יש פסוק (משלי א כד): 'נטייתי ידי ואין מקשיב', רש"י אומר: הוא מרמז רמזים,
אני רמזתי רמזים - 'ואין מקשיב', אף אחד לא הקשיב. כשיש ישוב הדעת אמיתי לפני השם
יתברך, אזי זה בכלל באופן שהוא עומד במקום אחר לגמרי! כאשר הוא מישב את עצמו
היטב לפני השם יתברך, אזי זה לא כל כך זול אצלו, המחשבה והדיבור והראיה והכל, אז
הוא בכלל אדם אחר לגמרי, [על ידי] ישוב הדעת!'. [וראה עוד בליקוטי קמא סימן נ"ד
אות ב' שהגדלת השכל להבין את הרמזים שבכל דבר צריכה להיות במידה, שלא יצא מגבול
הקדושה, רק לפי שכל אנושי שלו - כן יגדיל המחשבה בזה; וכן לא יסתכל בזה למעלה
ממדרגתו, כי "במופלא ממך אל תדרוש וכו'" (חגיגה יג), עיין שם]. (רל"י).

צג. וכמו שרואים אנו מכל דיבורי רבינו שדיבר אז; וראה גם ב'חיי מוהר"ן סימן רצ"א:
"ובערב ראש השנה האחרון באומאן דיבר מזה, ואמר בזו הלשון: ('איך וואונטש מיר אַז איך
זָאל זֹכֶה זַיִן צו זַעֲהֵן דָאס לַעֲכָטִיגְקֵיט פֿון די וועגן וואס איר פֿאַרט אויף זַי צו מיר') -
'אחלי שאזכה לראות אור בהירות הדרך שאתם נוסעים עליהם אלי', ומהלשון של רבינו
"אחלי שאזכה וכו'" שאמר בערב ראש השנה האחרון, כשהנהגה הולך להסתלק, מובן שזו
היא ברכה שבירך את עצמו על להבא! [והיינו שדיבר מהנסיעות שיסעו אליו גם בשנים
הבאות, שלאחר השנה האחרונה] - "דַּעַם לַעֲצֹטֵן עֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה, דַּעַר רַבִּי גַיִט נִסְתַּלַּק
ווערן, [און דַּעַר רַבִּי זַאָגט]: 'איך וואונטש זיך צו זַעֲהֵן דָאס לַעֲכָטִיגְקֵיט פֿון די וועגן. וואס
איז דַּעַר לִשׁוֹן 'אַחֲלִי? איך וואונטש זיך? ווען איז שׁיך צו זַאָגן דַּעַר לִשׁוֹן וואס דַּעַר רַבִּי הָאָט
גַעזאַגט? דָאס איז אַ וואונטש אויף שְׁפֶעטֶער!'. והיו עוד רמזים מרבינו שרימז על כך שיבואו
גם אחר כך הלאה; עיין גם 'חיי מוהר"ן סימן ת"ו (הנ"ל), ולעיל בחלק ג' סימן תתק"ז במעשה
רבי ליפא והאתרוגים. (רל"י). ראה עוד ב'חיי מוהר"ן סימן ר"כ: "בערב ראש השנה דיבר
עימנו מהרב [רבי אהרן] מברסלב שלא היה על ראש השנה אז באומאן, ואמר לנו: 'מה
אומר לכם? אין דבר גדול מזה, היינו להיות אצלי על ראש השנה; אף על פי ששאר צדיקים
אינם אומרים כך, כי אצלם אינו חיוב גדול כל כך להיות אצלם על ראש השנה - הרי עוד
קושיא אחת' וכו', גם כבר אמר: 'אויף ראש השנה דאַרפֿן אַלע זַיִין' - ('על ראש השנה כולם
צריכים להיות'). וכל זה היה באומאן בראש השנה האחרון, שאז דיבר עמנו זאת וכו'".

לאומאן, ובכל השנים ה'ה נשאר אז במקום רבנותו, היא קהלת קדש ברסלב', [וכן ה'ה גם אצל בנו, הוא הרב רבי הירש לייב, אשר שמש ברבנות אחריו^א], וה'ה מתפלל שם בכבוד גדול^ב בבית הכנסת הגדול שבעיר^ב, גם שמש שם כ'בעל תפלה' בימי ראש השנה, וה'ה לו כמה נסחאות,

צד. כאמור מוהרנ"ת היה רוצה מצד אחד להנהיג את עניין ראש השנה אצל רבינו אחר ההסתלקות כדבר נצחי, כפי שהבין מרבינו, אך הרב רבי אהרן, שהוא התלמיד הגדול שהתקרב לרבינו הרבה קודם למוהרנ"ת, לא נסע אחרי ההסתלקות בשום פעם על ראש השנה, [השכל מחייב לומר שמסתמא נדברו מוהרנ"ת והרב רבי אהרן על כך, אך אין ידוע לנו בזה בבירור]. והנה אף שלמוהרנ"ת היתה חלישות הדעת גדולה מהנהגת הרב, אמנם היה זהיר מאוד לנהוג בכבוד כלפי הרב רבי אהרן, כי ידע מגדולתו - "רבי נתן האט זייער נוהג כבוד געווען אין אים, ער האט געוואוסט דאס גרויסקייט פון אים!"; וראה לעיל בחלק ב' סימן ש"ב שאמר מוהרנ"ת שרק הוא יכול לדור עם הרב רבי אהרן בעיר אחת, הגם שהרגילות הוא שאילן אחד מכחיש את חברו, כמובן בליקוטי מוהר"ן סימן ס"ה - אשר גם מטעם זה לא היה מוהרנ"ת דר באומאן, מחמת שמורנו רבי נפתלי היה דר שם, כמבואר שם לעיל בסימן ש"א. (רל"י).

צה. אמנם בניו של הרב הירש לייב, הלא הם הרב מטשעהרין ואחיו רבי חיים הרב מברסלב, המה נסעו כבר לאומאן על ימי ראש השנה (עוד בחיי אביהם וזקנם הרב רבי אהרן); גם בעת המחלוקת הגדולה על מוהרנ"ת, שגירשו המתנגדים את מוהרנ"ת לנעמרו, היה הרב רבי הירש לייב שולח את בניו למוהרנ"ת, כמבואר מזה לקמן סימן רס"ד. (רל"י).

צו. "והנה בכל המחלוקת הגדולה שחלקו בזמנו על מוהרנ"ת בשנות תקצ"ה - תקצ"ח, שהיתה מחלוקת נוראה, והיו חולקים גדולים שחלקו עד כדי לעשות הריגות - הרי שהם לא חלקו כלל על הרב רבי אהרן, והרי המתנגדים היו לכאורה צריכים לפסלו מהרבנות ומלהיות חזן ובעל תפילה וכיוצא בזה, ולקחת רב אחר במקומו, ומדוע לא עשו כך? ויתכן לומר שהיות והרב רבי אהרן לא לקח את עניין ראש השנה של רבינו כדבר נצחי על להבא, לאחר הסתלקות רבינו, מחמת כן לא היתה עליו מחלוקת, כי "רק זה שלוקח את עניין רבינו כעניין של נצחיות, שזהו המקור של היהדות, של לקרב יהודים להשם יתברך עד ביאת משיח צדקנו, ומגלה שמישיח גם הוא ישתמש עם העצות האלו, ושהוא ילחום עם העצות האלו - אה, כאן כבר לא שותקים!" - "נאר דער וואס נעמט דעם רבינ'ס זאף פאר א זאף פאר א גנצייג, אז דאס איז דער מקור פון אידישקייט, פון מקרב זיין אידן צום אויבערשטן עד ביאת המשיח, און אז משיח וועט אויף זיך באנוצן מיט די עצות, און ער וועט מלחמה האלטן מיט די עצות - אה, דא שווייגט מען שוין נישט!". (רל"י).

צז. ראה לעיל בחלק ב' סימן ש"ג שכשדר מוהרנ"ת בברסלב היה לו בית מדרש מיוחד

תנועות ונגונים משלוא, אולם הם לא התקבלו בקרב אנשי שלומנו:

נפשו פנפש מוהרנ"ת

כד

שלום רב לידידי פנפשי ולבבי, הרב המאור הגדול הותיק^א, מורנו

משלו, ואילו רבי אהרן הרב מברסלב היה מתפלל בבית המדרש של רבינו, בו היה מתפלל רבינו בחיי. בתי מדרש אלה היו סמוכים, וביניהם כמה חצרות ריקות; וראה עוד שם בסימן שנ"ז: "בשנות המחלוקת הגדולה בערה אש המחלוקת רק כנגד מוהרנ"ת והגלוים אליו; כי כלליות שאר תלמידי רבינו ישבו במקומותיהם בכבוד גדול, ואף בעיר ברסלב היה הרב רבי אהרן מנהיג את רבנותו ביד רמה, וכל בני העיר היו סרים למשמעתו, אף שידעו המתנגדים שהוא מאנשי שלומנו חסידי ברסלב, ואף היו מתפללים אז הוא ובנו הרב הירש לייב בכבוד גדול בבית הכנסת הגדול שבעיר, והרב רבי אהרן היה גם הבעל תפילה' שם בימי ראש השנה; וכמו כן היה יושב רבי יודל במעדועדיוקע בשלווה ובנחת, ולא היתה עליו שום מחלוקת; אמנם על רבי נפתלי היתה גם כן מעט מחלוקת". יצוין כי בית כנסת זה בו היו מתפללים הרב רבי אהרן ובנו הרב רבי הירש לייב, ואשר היה כאמור בית הכנסת של רבינו בעת היותו בברסלב, נהפך אחר כך לבית הכנסת של המתנגדים. (רל"י).

צח. נכדו רבי אברהם סופר שטערנהארץ ידע כמה מאותן נוסחאות. רל"י.

צט. אירע פעם בראש השנה באומאן שחזן חשוב ונכבד החל את הפיוט 'מסוד חכמים ונבונים' כפי נוסחתו של הרב רבי אהרן, ולא הסכימו על זה אנשי שלומנו, והוכרח החזן להתפלל כנוסח המקובל. רל"י.

ק. ראה לעיל בחלק ב' סימן תקס"ט שהרב רבי אהרן התבטא גם הוא על מוהרנ"ת בביטוי ידידות זה: "אן אמת'ן גוטן פריינד" - "ידיד טוב אמיתי"; וראה עוד שם שהרב רבי אהרן השתדל ובוחר שתי חלקות קבר צמודות באמצע בית החיים שבעיר ברסלב, האחת עבורו והשניה עבור ידידו מוהרנ"ת, על מנת שיטמנו שם שניהם לאחר הסתלקותם.

קא. גם ראה בחיי מוהר"ן סימן ת"ו (הנ"ל) שמוהרנ"ת מכנה את הרב רבי אהרן בתואר "מגדולי החשובים".

הַרְבֵּ אֶהֱרֹן גִּירוֹ יָאִיר, עִם שְׁלוֹם בְּנֵיו שְׂיִחְיוֹ, וְלִכְל בְּנֵי בֵיתוֹ שְׂיִחְיוֹ וַיֵּאָרִיכוּ
יָמִים רַבִּים^{קכ}.

**כָּבֵר פִּרְשֵׁתִי שְׂיִחְתִּי קָצַת לְמַעְלָה, וּמָה אוֹסִיף לְדַבֵּר עוֹד? מַעְלַת כְּבוֹד
תּוֹרָתוֹ יוֹדֵעַ הַכֹּל, לְכַבּוֹ פְּלִכְבִּי וְנִפְשׁוֹ כְּנַפְשִׁי, כִּי כָלְנוֹ אֶחָד^{קכ},**

קכ. מהידוע אודות הקשר בין הרב רבי אהרן לבין מוהרנ"ת בחיי רבינו ז"ל, ראה ב'חיי מוהר"ן' סימן ס"א: "ונכנסנו לבית הרב דפה", ושם בסימן תמ"ח: "שמעתי בשמו מהרב דפה ברסלב"; על הקשר שביניהם לאחר הסתלקות רבינו, ראה ב'ימי מוהרנ"ת' חלק א' סימן ס"ח: "אחר יום טוב בא חתנו ז"ל מברסלב, והרב מפה, וישבנו כולנו וסידרנו חלוקת העיזבון כראוי כפי צוואתו", וראה עוד שם בסימן פ"ז מעניין בית הרב בברסלב, ושם בחלק ב' סימן כ"ב: "הרב ורבי יוסקא נרם יאיר לא רצו לקבל עליהם כלל שום התחייבות בקהילת קודש ברסלב", ושם בסימן ס"ב: "ביום רביעי מסרתי אגרת לביתי ולהרב וכו'", ובעלים לתרופה' במכתב אור ליום ה' ראש חודש טבת (ל כסלו) תקצ"א, בעת שפרצה מגיפה נוראה: "ותודה לאל איתנו פה החיים והשלום וכו', ובית הרב שיחי' וכל אנשי שלומנו תודה לאל בחיים ושלום", ובמכתב מיום ו' ערש"ק מחרת יוה"כ תקצ"ג: "הרב דפה כבר קנה אתרוג כשר ונאה קודם יום הכיפורים, ועדיין לא ראיתיו, ואיני יודע מה לכתוב לך עד שאראה אותו ואדבר עם הרב מזה", ובמכתב מיום ב' וירא תקצ"ג: "עם הרב דפה האב איך נאף גיט געשמוקסט מפות דעם (עדיין לא דיברתי מהעניין)", ובמכתב מיום א' נח תר"ג: "גודל צערי שיש לי מהעסק זה של רבי אפרים נכד אדמו"ר ז"ל עם הרב דפה - אין לשער", ובמכתב מיום א' תבוא תר"ג: "אודות מחותנך וכו', אם אין הרב רוצה לפסוק בעצמו דין תורה - מסור המשפט לבנו ר' הירש לייב נ"י", וכן נזכר עוד פעמים במכתבים, ואכמ"ל; ראה גם לעיל בחלק ג' סימן תקי"ז איך שבסעודת פורים התפעל הרב רבי אהרן והפליג מאוד בשבחו של מוהרנ"ת, וראה גם שם בסימן קע"ד איך שהכיר הרב רבי אהרן בגודל מעלתו של מוהרנ"ת, ושסבר שראוי שילכו אחריו גדולי גדולים, עד שאמר לו כמתמיה: "עד מתי תלך ותסובב עם ה'עוזרים' שלך?", וראה גם שם בסימן קנ"ח איך שהלכו מוהרנ"ת והרב רבי אהרן יחדיו; ראה עוד לעיל בחלק ב' סימן תקס"ד שלאחר הסתלקות מוהרנ"ת אמר עליו הרב רבי אהרן: "זאת ידענו כולנו, שבעת שאמר רבינו (בליקוטי תנינא סי' ז) את הפסוק (דברים לד ט) 'ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה את ידיו עליו' - התכוון בזה על מוהרנ"ת", וגם אמר עליו: "הוא התקרב אחרי כולנו - והצליח ועשה טוב יותר מכולנו", ועוד.

קכ. ראה עוד לעיל חלק ב' סימן קע"ד; ושם בסימן ש"ב: "אמר פעם מוהרנ"ת: 'נָאֵר אֵיךְ קָעוּ וְאוֹיְנֵנוּ מִיָּטוֹ רַב אֵין אֵיין שְׁטאַט' - 'דַּק אֵנִי יִכּוֹל לְדוֹר עִם הַרְבֵּ (רַבִּי אֶהֱרֹן) בַּעִיר אַחַת; כִּי רַק מוֹהֲרָנ"ת בְּשִׁפְלוּתוֹ הֵעֲצָמָה יִכּוֹל הִיא לַחֲיוֹת עִם רַבִּי אֶהֱרֹן יַחֲדִיו בְּשִׁלּוֹם בְּאוֹתוֹ מְקוֹם, עַל אֵף שֶׁהָיוּ שְׁנֵיהֶם גְּדוּלִים".

ובְּהֶשֶׁם יִתְפַּרֵּךְ חֲסִינוּ כִּי לֹא יַעֲזֹב אוֹתָנוּ לְעַתָּה זְקֻנָּתָנוּ, וְיִרְאוּ שׁוֹנְאֵינוּ
וְיִבּוֹשׁוּ, וּבָעֵת פְּקוּדָתָנוּ לְאַרְךְ יָמִים וְשָׁנִים יֵאָסֵף נַפְשׁוֹתֵינוּ בֵּין אֲנָשִׁי
רַבָּנוּ ז"ל, וְלֹא נִבּוֹשׁ וְלֹא נִכְלָם לְנֶצַח:

[עלים לתרופה, מכתב מוהרנ"ת מיום ד' תצוה תקצ"הק]

קד. ראה עוד במכתב מוהרנ"ת מיום ד' שלח תקצ"ה: "משה המהופך היה אצל הרב דפה
אתמול, וצעק על נפשו הרבה, ודעתו מטורפת כדרכו מאז, אך עתה הוא מבולבל יותר, וצר
לו מאוד מאוד. השם יתברך ירחם עליו שיסור מעליו הרוח רעה, וישוב אל האמת בכל לב,
וישתדל לתקן את אשר עיוות כל כך, כאשר הוא רואה מעט גם עתה בתוך טירוף הדעת
שלו. המקום ירחם עליו ועלינו להצילנו משונאינו ורודפינו חינם, ויתן האמת ליעקב וכו'".

קה. ראה ב'ספר המידות' ערך 'צדיק' חלק א' אות ע"ד: "המקורבים שיש להצדיק בחייו -
הם יהיו מקורבים במותם"; וראה 'חיי מוהר"ן' סימן ק"א; וב'עלים לתרופה' במכתב מיום ב'
עקב שנת תקפ"ז: "בוודאי כבר נשמע לאזניך לא טובה השמועה, את יד ה' אשר נגעה
בעירנו, שנלקח מאיתנו שני מחמדי עין, הנאהבים והנעימים בחייהם - ובמותם וכו', הלא
הם הוֹתִיק מורנו הרב רבי ישראל הכהן ז"ל, וגיסו המופלג הוֹתִיק מורנו הרב רבי אשר
זעליג ז"ל. אוי לנו על שברנו, בעל הישועות ובעל הנחמות יושיע וינחם אותנו מהרה, ויעלה
נפשותם לכסא כבודו, למקור שנחצבו משם, ויזכו מיד לקבל סבר אפי עתיק יומין, פני
אדמו"ר אור החדש צוק"ל, ותהא נפשם צרורה בצרור החיים לנצח"; ושם במכתב מיום ד'
וישב שנת תקצ"א: "מלבד מה שאנו מאמינים בהאמת - אנו רואים בעינינו, שכאשר מגיע
קיצו של האדם, כמה וכמה הצליח בכל שעה ובכל רגע שהלך בדרכי האמת שקיבלנו
מרבנו ז"ל, ובפרט במה שזכה כל אחד שהיה לו התבודדות, ובמה שהיה על ציון שלו
הקדוש. והנה זה רבי שמואל ז"ל שנפטר, בוודאי אתה ידעת אותו היטב, ותדע שנשמתו
יצאה בטהרה, ודיבר דיבורי אמונה בכל עת עד שיצתה נשמתו, תהא נשמתו צרורה בצרור
החיים. מה גדלו חסדי ה' שזיכיתי אותו שיהיה לו כל פעם התבודדות בשדה בין הרים
ומחילות עפר, והלך בדרך הישר בדרך התורה כל ימיו, ונפטר בשם טוב, וקיימתי לה' שבוודאי
יקרבו שם הבעל השדה, כאשר אמר בעצמו קודם הסתלקותו הקדוש למעלה למעלה (חיי
מוהר"ן ס' קצא ושם ס' רכה): 'מה לכם להתיירא, מאחר שאני הולך לפניכם; ומה אם
הנשמות שלא הכירו אותי וכו'', כאשר כבר שמעת כל זה"; ושם במכתב מורנו רבי נפתלי:
"ידעתי בקבלה אמיתית אשר בסוף כל סוף, ככלות בשרנו ושארנו והרוח תשוב אל האלקים
וכו', אז נתוודע כולנו יחד במקום חיותנו ז"ל". ראה עוד ב'כוכבי אור' חלק 'חכמה ובינה'
אות ל"ד: "וזוה אשר גם 'צרור החיים' במספר 'נחמן בן שמחה' עם האותיות והכולל", ובהערת
המחבר שם: "שעל זה אנו מבקשים שיהיו נפשותינו צרורות בצרור החיים' לנצח, שעל ידו

חידושי תורתו

חידושים על 'ליקוטי מוהר"ן' מהרב רבי אהרן אב"ד דק"ק ברסלב
כפי ששמעם מפיו נכדו הגה"ח רב ואב"ד ק"ק טשעהרין בעל 'פרפראות לחכמה'

כה

לקוטי קמא סימן י"ב - "תהלה לדוד":

נשם במאמר 'תהלה לדוד' הנ"ל אות ג': 'פי כל העולם מקבלים פרנסתם מ'שמאלה', כמו שכתוב (משלי ג טז): 'בשמאלה עשר וכבוד', ובשכיל זה נפל וכו' לאיזה שגיאה דקה כחוט השערה, לבחינת 'שמאלה', כדי שעל ידי זה יקבל שפע ופרנסה לעולם וכו', כמו שכתוב: 'בשמאלה עשר וכבוד' וכו' - הקשיא בזה מפרסמת, כי הלא אמרו רבותינו ז"ל (שבת ג.ס): "אמר רב ששת: מאי דכתיב 'ארץ ימים בימינה, בשמאלה עשר וכבוד', אלא בימינה ארץ ימים איפא, עשר וכבוד ליפא? - [פרש רש"י: 'בתמינה, כיון דאיפא ארץ ימים - כל שפן עשר וכבוד']; אלא למימינים בה ארץ ימים איפא, כל שפן עשר וכבוד וכו'", נמצא הרי מבאר בדברי רבותינו ז"ל שגם בימינה כל שפן דאיפא עשר וכבוד, ואם כן למה צריך הצדיק לפול כחוט השערה לבחינת 'שמאלה' בשכיל להמשיך עשר וכבוד, מאחר שגם בימינה של תורה איפא עשר וכבוד? י".

נצור ונתקשר בו יתברך. עוד מעניין זה ראה לקמן בערך 'רבי יהושע מזשערי' סימן קל"ט; וראה עוד להלן בערך 'רבי עוזר מאומאן', ובערך 'רבי שמשון מהיער'.

קו. יצוין כי מכתב זה נכתב בעת המחלוקת הגדולה שהתעוררה על מוהרנ"ת, שהוכרח אז לנוס על נפשו ולברוח לאומאן.

קז. ראה עוד 'חיי מוהר"ן' סימנים תצ"ג תצ"ד, ובארוכה ב'ליקוטי הלכות' תלמוד תורה הלכה ג' המיוסדת על מאמר 'תהילה לדוד' הנ"ל.

וְשָׁמַעְתִּי מִפִּי אֲדוֹנִי אָבִי זָקֵנִי וְ"ל שֶׁהִקְשָׁה זֹאת לִפְנֵי רַבֵּנוּ וְ"ל, וְגַם
אָמַר עַל זֶה תִּרְוֹץ לִפְנֵי רַבֵּנוּ וְ"ל, וְקִלְסִיהָ רַבֵּנוּ וְ"ל; אָךְ
שָׁכַחְתִּי כָּל הָעֲנִינִים^ה:

[‘פרפראות לחכמה’ קמא סימן י"ב אות ג']

כּו

לקוטי קמא סימן קפ"א - "בְּשִׁמְתִּי קְשָׁרִים בְּקֶשֶׁר":

שָׁם: "וּבְשִׁמְתִּי אֵיזָה אָדָם, עֶקֶר הַנְּפִילָה - שֶׁנּוֹפֵל לְתַאֲוֹת נְאוּף רַחֲמָנָא
לְצֻלָּן".

שָׁמַעְתִּי מֵאָבִי זָקֵנִי וְ"ל, שֶׁבָּזָה מוֹכֵן הֵיטֵב מֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְ"ל
(סנהדרין קי.): "וַיִּקְנְאוּ לְמֹשֶׁה בַּמִּחְנֶה" (תהלים קו טז) - שֶׁכָּל אֶחָד
קָנָא לְאַשְׁתּוֹ מִמֹּשֶׁה, וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְ"ל עוֹד (סנהדרין שם): "שֶׁחֲשָׁדוּהוּ
בְּאִשָּׁת אִישׁ", וְהוּא פְּלִיאָה גְּדוֹלָה, וְדִבְרֵי הַמִּפְרָשִׁים בָּזָה יְדוּעַ, אֵין כָּפִי
הַנְּ"ל מוֹכֵן כְּפִשׁוּטוֹ גַּם כֵּן, כִּי מֵאַחֵר שֶׁסָּבְרוּ שֶׁעַל יְדֵי הַמַּחְלָקֶת שָׁלָהֶם
עַל מֹשֶׁה יִפִּילוּ אוֹתוֹ חֵס וְשָׁלוֹם, וְעֶקֶר הַנְּפִילָה לְתַאֲוֹת נְאוּף - עַל כֵּן
חֲשָׁדוּהוּ כַּנְּ"ל:

[‘פרפראות לחכמה’ קמא סימן קפ"א]

קח. ראה לעיל חלק ג' סימן תקע"ב, וראה שם בסימן תק"מ מה שאמר רבינו להרב רבי
אהרן: "למה לא תיקח את ספרי ותעיין בו היטב, עד שיעלה על דעתך איזה קושיא, ואחר
כך תוסיף ותעיין בו, עד שתבין ותדע את התירוץ וכו'".

הסתלקותו

כז

הודעת העתידות ברמזו לרבי אהרן ז"ל הרב מברסלב שיהיה נפטר בחדש אב, וכן הוה, [שנפטר מכון בראש חודש אב, ואנשי שלומנו אמרו הסימן לזה: באחד באב מת אהרן^ט] - שמעתי מאבי הריני כפרת משכבו, וגם משאר אנשי שלומנו ששמעו מפיו בעצמו, שספר מזה בעת מחלתו קדם פטירתו, וגם בשנה הזאת היה חלוש מאד בקיץ^ט, ומיד כשעבר חודש מנחם אב - נתמלא שמחה, על שכבר היה בטוח שבודאי ימלא שנתו:

[כוכבי אור, אנשי מוהר"ן (ב) אות לא]

רבינו ז"ל אמר לרבי אהרן בזה הלשון: "דיין חדש איז אב" - "החדש שלך הוא אב", הינו שבחדש אב יסתלק לעולמו; ולא אמר לו באיזה יום בחדש יסתלק.

קט. כמפורש בתורה, במדבר ל"ג ל"ח: "ויעל אהרן הכהן אל הר ההר על פי ה' וימת שם, בשנת הארבעים לצאת בני ישראל מארץ מצרים, בחודש החמישי באחד לחודש"; והלשון "באחד באב מת אהרן" מקורו במגילת תענית, והובא ב'שולחן ערוך' (או"ח סי' תקפ ס"ב); כמו כן ראה גם לעיל סימן י"ב שרבינו שיבח את רבי אהרן והמליץ אודותיו את הנאמר ביום הכיפורים בשבחו של הכהן הגדול (בתפילת מוסף, סדר העבודה): "כיושב סתר לחלות פני מלך, מראה כהן" - "אויף אים זאגט מען דעם 'כיושב סתר לחלות פני מלך, מראה כהן' וכו', עיין שם; וראה בכת"י רבי יעקב משה מרגלית מפאלטוסק: "רבינו ז"ל אמר על הרב מברסלב שיש בו נשמת אהרן הכהן", וראה לעיל סימן ט (ג) בהערה על התיבות "תקוותי שאני אחמם אותך".

קי. היינו הקיץ של שנת תר"ד.

ובקנין של שנת תקפ"ו נחלה רבי אהרן מאד, עד שכבר התיאשו מרפואתו - ('ער איז געווען שטארק שלאף, אז מען האט שוין אויף אים נישט געראכטן'), והרב היה שרוי אז בפחד נורא משה כל ימי חדש אב - ('ער האט א גאנצע חדש זיך געשרעקט'); ותכף כשעבר חדש אב - נתמלא שמחה כאמור על שכבר היה בטוח שבודאי ימלא שנתו, ועשה סעודה לבני משפחתו, והיה אומר להם בשמחה: "קינדער, איר האט מיר נאך אויף עלעו חדשים! איך האב געהערט פון דעם רבי'ן אז דער רבי האט געזאגט אז מיין חדש איז אב" - "בני, יש לכם אותי לעוד אחד עשר חדש! כי שמעתי מרבנו שאמר שהחדש שלי הוא אב". ומני אז משה תשע עשרה שנה היה עורף ביום ראש חדש אלול סעודה לבני משפחתו^{ק"א} - ('געפראוועט א סעודה'), והיה אומר להם בשמחה ככל הנ"ל, כי בלח אמונתו בדברי רבנו ידע בבטחה שכבר ישלים אותה שנה; ואכן נפטר לבית עולמו בראש חדש מנחם אב שנת תר"ה^{ק"ב}: (רבי לוי יצחק שמעה מפי רבי יצחק אייזיק קראסינשטיין^{ק"ג} ומעוד נכדי הרב שבעיר ברסלב)

קיא. ראה בספר 'טעמי המנהגים ומקורי הדינים', ענייני שבת אות תכ"ה: "טעם שאומרים במוצאי שבת 'דא היא סעודתא דדוד מלכא', על דרך שאמרו (שבת ל.) שאמר הקב"ה לדוד שימות בשבת, על כן בכל מוצאי שבת היה דוד עושה סעודה גדולה על שלא מת, וזה שאנו אומרים במוצאי שבתות 'דא היא סעודתא דדוד מלכא'; וראה עוד ב'ליקוטי מהרי"ח', סעודת מוצש"ק: "ועיין בסידור ר' שבת שיאמר 'דא סעודתא דדוד מלכא משיחא', וכתבו הטעם מפני שאיתא בפרק ב' דשבת שאמרו לדוד שימות בשבת, על כן בכל מוצאי שבת היה עושה סעודה, וזה 'דא סעודתא דדוד וכו'"; וראה עוד במכתבי רבי אפרים קראקובסקי ('עונג שבת') מכתב ל"ט..

קיב. היא שנת הסתלקותו של מוהרנ"ת, שנלב"ע באותה שנה ביום עשרה בטבת.

קיג. רבי נחמן קראסינשטיין אביו של רבי אייזיק, היה חתנו של הרב רבי אהרן (וראה לקמן סי' לב בהערה). (רל"י).

כח

הרב רבי אהרן היה גדול ומפלג בצדקות, בגאונות ובחכמה^{קט}. קדם פטירתו קרא לכלל יוצאי חלציו ('זיינע קינדער')^{קט} וצוה עליהם שיעמידו מטתו באמצע החדר שבביתו, ולא במקום הקבוע שבצד הקיר, בכדי שיוכלו כל בניו ונכדיו ובני נכדיו לעמוד סביב מטתו מכל צדיה^{קט}. ואכן נעמדו כל צאצאיו סביבו כרצונו, וכשראה אותם עומדים כך סביבו, פנה ואמר להם: "די וועלט זאגט אויף מיר אז איך קען לערנען, מען האלט מיך פאר א קלוגער און אז איך בין נישט קיין נאר; נו, אז איך קען לערנען און איך בין א קלוגער - האב איך זיך אויסגעקליבן א 'גוטן חלק'. קינדער, זאג איך אייך: מיין חלק איז דער רבי! דעם חלק האב איך זיך אויסגעקליבן! און דעם חלק גיב איך אייך איבער, איר זאלט זיך אויכט ירשענען און אויסקלויבן דעם חלק!" - "ה'עולם" אומרים עלי ש'אני יודע ללמוד, אוחזים אותי לחכם ושאני טפש^{קט}; נו, אם יודע אני ללמוד והנני חכם - הרי שבחרתי לעצמי חלק טוב. בני, אני אומר לכם: החלק שלי הוא רבנו! בחלק זה בחרתי! ואת חלקי זה

קיד. "ער איז געווען א געוואלדיגער גאון רבי אהרן דער רב, און ער איז געווען א געוואלדיגער חכם, די חכמה זיינע איז געווען געוואלדיג גרויס; חוץ וואס אין צדקות איז ער געווען א געוואלדיגער מענטש, אין חכמה איז אויך געווען גרויס" - "רבי אהרן הרב היה גאון מופלג, וחכם מופלג, החכמה שלו היתה מופלגת; מלבד מה שבצדקותו היה אדם מופלג, בחכמה היה גם כן גדול". (רל"י).

קטו. הרב קרא אז לצאצאיו, כלומר גם לבנותיו. (רל"י); יצוין כי בנו רבי נחמן כבר לא היה אז בין החיים, כי נפטר בחיי אביו הרב.

קטז. לא היתה זאת צוואה כתובה, אלא שאמר וצוה עליהם כך, ודייקא באופן כזה כאמור, כי כשהמיטה בצד הקיר יכולים לעמוד רק מצד אחד, אבל כשהמיטה היא באמצע החדר יכולים לעמוד סביבה מכל הצדדים. (רל"י).

קז. ראה לעיל סימן י'.

אָנִי מַשְׁאִיר לָכֶם, שֶׁתִּקְבְּלוּ בִּירְשָׁהּ^{ק"י} וְתִבְחָרוּ לְעֶצְמְכֶם גַּם בְּן חֶלֶק זֶה! "ק"ט:
(רבי לוי יצחק שמעה מפי הזקנים שבעיר ברסלב בהיותו שם)

כט

שְׁמַעְתִּי מֵרַבִּי מִיכָל^{ק"י} בְּשֵׁם הָרַב רַבִּי אֶהְרֹן מִבְּרֶסְלָב: "רְגֵלוֹהִי דָּבָר נָשׁ אֲנוּן
עֲרִבִין לִי, לְאַתֵּר דְּמַתְּבָעִי - תִּפְּנֵן מוֹבִילִין יְתִיָּה"קכא (סוכה נג.):
[תולדות שמואל' לרבי שמואל העשיל פרידמאן, בסופו]

ק"ח. ראה 'עלים לתרופה' במכתב מוהרנ"ת מיום ד' ויצא תקצ"א: "לִיבֶע קִינָדֶער, גְּעִלויבֶט
איז הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אַז מִיר רִיִּסן גִּיט קִיין הִייליגע סְפָרִים, און מִיר גְּעִרְנֶען נָאךְ זײ, בְּרוּךְ הַשֵּׁם
מֶע הָאט גֶּפֶעס צו גְּעִרְנֶען, גְּעִלויבֶט איז הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אִיף הָאב אִיף שׁוֹיִן גְּעִגֶעבן א גוֹטע
יְרֵשָׁה אויף אַיִבִּיג, קִיין עוֹשֶׁר אין דָּער וועלט קאן אזוי א יְרֵשָׁה גִיט זַאָן, מִיר הָאבן זיך
בְּרוּךְ הַשֵּׁם גָּאר גִיט צו שְׁעִמְעֵן" - ("בני האהובים, טוב להודות להשם יתברך שאין אנו
קורעים שום ספרים קדושים, ואנו אף לומדים אותם, ברוך ה' יש משהו ללמוד, ברוך ה'
כבר נתתי לכם ירושה טובה לנצח, שום עשיר שבעולם לא יכול להשאיר ירושה כזו, אין
לנו ברוך ה' במה להתבייש"); ושם במכתב מיום י"ב ניסן תקצ"ד: "בפרט שאנו זוכין לידע
מבעל הנפלאות, אשר כל דבריו ודרכיו התמימים והעמוקים שהשאר לנו ירושה טובה,
כולם נפלאים פלאי פלאות עד אין חקר"; ושם במכתב רבי יצחק שטערנהארץ לבניו מיום
ד' לך לך: "תלכו עם כל הדרכים הקדושים של כבוד הנחל נובע מקור חכמה צדק", אשר
ירושה לנו מכבוד אדוני אבי מורי ורבי זללה"ה.

ק"ט. "אזוי דארפן מיר אויף זאָגן: דָּער רַבִּי איז אונזער חֶלֶק! מִיר זַאָלן זיך אויסקלויבֶן דָּעם
חֶלֶק, דָּאס איז דָּער חֶלֶק 'מִנַּת חֶלְקִי וְכוּסִי', נִישְׁט אַוועקגעבֶן קִינעם דָּעם חֶלֶק. דָּער
אויבערשטער זאל אונז העלפֶן, מִיר זַאָלן זיך אויף האַלטֶן בִּי דָּעם חֶלֶק לֵאָרִיכוֹת יָמִים וְשָׁנִים"
- "כך גם אנחנו צריכים לומר: רבינו הוא החלק שלנו! עלינו לבחור לעצמנו את החלק
הזה, זהו ה'חלק', כמאמר הכתוב (תהלים טז ה): 'מִנַּת חֶלְקִי וְכוּסִי', לבלי לוותר על החלק
הזה שלנו. שהשם יתברך יעזור לנו, שנאחז אף אנו בחלק זה לאורך ימים ושנים". (רל"י).

קכ. הוא רבי מיכל שטערנהארץ ב"ר יצחק בן מוהרנ"ת, ראה אודותיו לעיל בחלק ב' סימן
תשז והלאה; רבי שמואל העשיל פרידמאן (בעל ה'תולדות שמואל') שהה אצלו בטולטשין
על שבת פרשת כי תצא י"ד אלול תרס"ז.

קכא. פירוש: רגליו של אדם עֲרִבּוֹת לו, למקום בו הוא מתבקש (ליטול בו נשמתו) - לשם

ל

הרב רבי אהרן נסתלק לעולמו פאמור בראש חדש מנחם אב תר"ה, ונטמן באמצע בית החיים שפעיר ברסלב. על ציון קדשו לא נחקקה שום תבה רק יצקו יציקת צעמענט קטנה וַעגְלָה לאות ולציון, ותו לא^{כב}. על קבר בנו רבי הירש לייב הקבור על ידו^{כג}, כתבו את שמו וכן 'מורה צדק דפה', ותו לא. גם עשו מעל ציונם מעין סככה ('דעכעלע') העומדת על גבי ארבעה עמודים^{כד}:

רגליו מוליכות אותו; וכפי הנראה שהיה כאן איזה המשך דברים, אך בעל ה'תולדות שמואל' לא כתב אותו, ומכל מקום הצגנו זאת כאן בערך הסתלקות הרב רבי אהרן.

קכב. ראה לעיל בחלק ב' סימן תקע"א שכן עשו שם גם אצל מקום גניזתו של מוהרנ"ת.

קכג. ואנו היינו בעיר ברסלב כמה פעמים, ופעם אחת אף הלכנו והיינו אצל קברם, [ככלל לא היו נוהגין אנשי שלומנו לילך להשתטח על ציוני שאר תלמידי רביז"ל זולת על ציון מוהרנ"ת ז"ל בעיר ברסלב, ואז כבר השתטחו גם על ציון הרב רבי אהרן הטמון בסמוך]; [ראה עוד להלן: "רבי אברהם ב"ר נחמן היתה לו זהירות לבלי לילך על הקברות, ואף גם על קבר אביו רבי נחמן טולטשינער אשר נמצא בתחילת בית החיים החדש שבאומאן לא הלך בשום פעם, ואמר כך: 'איף וואלט געגאנגען, דער טאטע איז געווען א איש צדיק, מען קען צוגיין צו זיין קבר, אבער ארום און ארום איז דא דארטן אנדערע קברים' - 'הייתי הולך, אבי היה איש צדיק, אפשר לגשת לקברו, אך סביב סביב לו ישנם קברים אחרים'; וראה שם בהערה: "ככלל נזהרו גם אנשי שלומנו בזה, לבלי להשתטח על קברי צדיקים שהדרך אליהם עוברת דרך קברים אחרים, וכן עשינו גם אנחנו, כי כאשר היינו הולכים לרבינו הקדוש על ציונו, כבר לא היינו נצרכים לילך לשום קבר אחר - ('האבן מיר אויף אזוי געטאן, אז מיר זענען געגאנגען צום רבי'ן אויפן ציון, האבן מיר נישט געדארפט צו קיינעם צו גיין)]. אמנם הלכנו פעם אחת על ציונו של רבי נחמן טולטשינער, אף שסביבותיו הרבה קברים, כי מאוד חפצנו להשתטח ולהתאסף שם, והשתדלנו בזה - ('אז מען האט געוואלט - האט מען זיך צוגעפאקט דארטן'). (רל"י). ראה עוד בספר 'תולדות שמואל' (יום ב תבוא טז אלול תרס"ז): "התפללתי בהבית מדרש שהיה דר שם רבינו הקדוש [בעיר ברסלב], אחר כך זכיתי להיות על ציון מורנו רבי נתן ז"ל, ועל ציון הרב רבי אהרן ז"ל ובנו רבי צבי אריה ז"ל ונכדו רבי חיים ז"ל, ועל ציון בת רבינו מרת אדל, תהא נשמתם צורה בצרור החיים, וזכותם יגן עלינו ועל כל ישראל".

קכד. סככה מעין זו היתה גם במעז'בוז' על קבר הבעל שם טוב. (רל"י).

לא

הרב רבי אהרן רב העיר ברסלב נולד כְּאִמּוֹר לְעִיל בְּשָׁנַת תַּקל"ה, כְּשֶׁלֶשׁ שָׁנִים אַחֲרֵי לֵידַת רַבֵּנוּ ז"ל, וְנִתְקַרַּב לְרַבֵּנוּ ז"ל עוֹד בְּמַעֲדוֹעַדִּיוֹקָע, קִדָּם נְסִיעֶת רַבֵּנוּ לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל^{קכ}. הוּא הָיָה גְדוֹל מְוַהֲרָנ"ת וּמְמַזְרֵנוּ רַבִּי נִפְתָּלִי בְּחֻמֶּשׁ שָׁנִים^{קכ}, וְנִסְתַּלַּק כְּאִמּוֹר בָּא' בָּאָב שְׁנַת תר"ה, הִיא שְׁנַת הַסְּתַלְקוֹת מוֹהֲרָנ"ת, בְּהִיּוֹתוֹ כֶּבֶן שִׁבְעִים שָׁנָה ('עַר אִיז אַרְיִינְגֶּעֶצוּיגֶן אֵין דִּי זִיבַעֲצִיגֶסְטַע יָאֵר'):

פרי עץ חיים

לב

בני הרב רבי אהרן: **הרב** רבי צבי אריה (הירש לייב)^{קכ} אֲשֶׁר הִמְשִׁיךְ לַכֹּהֵן אַחֲרָיו בְּרַבְנוֹת קֹהֶלֶת קֹדֶשׁ בְּרַסְלָב^{קכ}; **הרב** רבי נחמן שְׁהִיָּה

קכ. רבינו נסע לארץ ישראל בשנת תקנ"ח; וראה עוד לעיל סימן ט' (ג) ושם בהערה; ככל הידוע לנו הרב רבי אהרן עצמו לא היה בארץ ישראל, ראה לעיל סימן ד' (רל"י).

קכו. מוהרנ"ת ורבי נפתלי נולדו שניהם בשנת תק"מ; מוהרנ"ת נלב"ע בעשרה בטבת תר"ה, ורבי נפתלי נלב"ע ב"ט מנחם אב תר"כ. (רל"י).

קכז. חתן רבי חיים שרה'ס מתלמידי רבינו, ראה אודותיו לקמן מסימן ק' והלאה.

קכח. אמנם יצוין כי מכמה וכמה מקורות נראה שהרב הירש לייב היה עוסק בהוראה למעשה עוד בחיי אביו הרב רבי אהרן; ראה 'עלים לתרופה' במכתב מוהרנ"ת מיום א' תבוא תר"ג: "אודות מחותנך וכו', לדעתי כשתבוא לברסלב אל תסמוך על הרב שיחי' בעצמו, רק תאמר בכבוד ובנחת ותפייסו, ותאמר לו שאתה חפץ שידין אותך בדין תורה וכו', ואם אין הרב רוצה לפסוק בעצמו דין תורה - מסור המשפט לבנו רבי הירש לייב ג"י וכו'"; וכמו כן ראה לעיל סימן ק"ה בערך 'רבי חיים שרה'ס' שהרב הירש לייב סידר הגט פיטורין בין חיים פייע'ס לנכדת הבעל שם טוב, ויש עוד סימוכין לכך.

קְדוּשׁ מִפְּלֶגֶק^{קכט}; בְּתוֹמִי אֶשֶׁת רַבִּי שְׁמַחָה רֶאזֶנְפֶּעֶלְד־קלא (בֶּן הָרֵב שְׁמוּאֵל יִצְחָק, תִּלְמִיד רַבֵּנוּ); וּבֵת נוֹסְפֶת־קלב, הִיא אֶשֶׁת רַבִּי נַחֲמָן קְרֶאסִינְשְׁטֵיין^{קלג} (בֶּן הַנָּגִיד רַבִּי מֹשֶׁה הֶעֱנִיעֵ'סִיד, מֵאֲנָשֵׁי רַבֵּנוּ):

קכט. נולד אחר הסתלקות רבינו ונקרא על שמו, נלב"ע צעיר לימים בחיי אביו הרב רבי אהרן, ראה עוד אודותיו להלן בערכו.

קל. שמה: מרת מלכה. (מרבי משה בער רוזנפלד). בתם בריינא נישאה לשאר בשרה, רבי יהודה רוזנפלד ב"ר נחמן בן הרב שמואל יצחק.

קלא. מוזכר ב'עלים לתרופה' מכתב צ"ד ומכתב רנ"ד: "רבי שמחה חתן הרב". [ומה שנדפס בדפוס 'כוכבי אור' חלק 'אנשי מוהר"ן' (השלישי) אות ז': "רבי שמחה חתן הרב רבי שמואל יצחק" - הוא טעות המעתיק, וצריך לומר: "רבי שמחה בן הרב שמואל יצחק", כן מוכח גם מכתובת יד רבי שמחה הנ"ל עצמו במכתבו לנכד רבינו רבי אברהם בער'ניו (נמצא בכתב יד), וזה לשונו: "גם אני פורס שלומך הטוב באהבה רבה ידידי כנפשי, לדעת שר' מאיר לייב (בלעכער), תלמיד מוהרנ"ת) אינו מרוצה ליתן ב' רובל כסף, ואומר שלא יתן כי אם לידך לכשירחיב ה' את גבולו, ולחותני הרב שיחי' השעה דחיקא למאוד, כי הוא עני ואביון, וציוה עלי לכתוב לך בבקשה לקיים הבטחתך הנאמנה לשלוח לו יו"ד רובל כאשר דיברת בפיר ומוצא שפתך תשמור (מלשה"כ דברים כג כד), כי מצוה רבא היא. אחותך רבקה מרים שתחי' לֶאזְט דִּיר גְרִיסֵן גָּאָר פֶּרִינְטְלִיךְ - (פורסת בשלומך בידידות רבה), ובקשתה להתפלל עבורה, ותתקיים בכס (ב"ק צב.) 'המתפלל הוא נענה תחילה'. ידידו באמת לנצח, שמחה בהרב מוהרש"י (מורנו הרב ר' שמואל יצחק) שיחי'"].

קלב. כן נראה ומסתבר כפי הנכתב כאן; אמנם יש לציין כי אין דבר זה מוחלט וודאי, ושמא היה בהיפך, היינו שלהרב רבי אהרן היה בן נוסף (על שני בניו הידועים רבי נחמן ורבי הירש לייב) אשר לקח לאשה את בתו של רבי משה הענייע'ס; וראה עוד לקמן סימן רמ"ב (בהערה).

קלג. רבי נחמן זה נולד מברכתו של רבי שמואל אייזיק אחרי הסתלקות רבינו, ראה סיפור המעשה לקמן בערך 'רבי שמואל אייזיק' סימן ש"כ.

קלד. ראה אודותיו לקמן מסימן רל"ט והלאה.